Ўзбекистон — келажаги буюк давлат

Халқ сўзи

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ МАЖЛИСИ ВА ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ ГАЗЕТАСИ

20 июнь, пайшанба, 1996 йил
Сотувда эркин нархда. № 124 (1377)

ПРЕЗИДЕНТ ҲУЗУРИДА ҚАБУЛ

19 июнь куни Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов Австралиянинг «Вестерн майнинг корпорейшн» компанияси бошқарувчи директори Хью Морган раҳбарлигидаги делегацияни қабул қилди.

Президент Ислом Каримов меҳмонларнинг Ўзбекистонга ташрифини қутлар экан, мамлакатимиз, «Вестерн майнинг корпорейшн» билан ҳамкорликка тайёр эканини таъкидлади.

Меҳмонлар Ўзбекистон билан «Вестерн майнинг корпорейшн» ҳамкорлигида мамлакатимиздаги айрим конларни ўзлаштириш бўйича қўшма корхона барпо этиш ҳақидаги фикрларини баён қилдилар. Учрашувда, Ўзбекистон билан мазкур компания ўртасидаги ҳамкорликни кенгайтириш билан боғлиқ бошқа масалалар ҳам муҳокама қилинди.

Қабулда Ўзбекистон Республикаси Бош вазири Ўткир Султонов иштирок этди.

Қабул чоғида Австралиянинг Ўзбекистондаги фавқулодда ва мухтор элчиси Ж. Бентли ҳозир бўлди.

СУРАТДА: қабул пайти.
Р. Нуриддинов олган сурат. (ЎзА).

ЎЗБЕКИСТОН ПРЕЗИДЕНТИНИНГ АҚШГА ТАШРИФИГА ДОИР

Эришилган аҳдномага мувофиқ Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов шу йил 23-28 июнь кунлари АҚШда бўлади.

Ўзбекистон Президенти Ислом Каримов ташриф доирасида АҚШ маъмурияти раҳбарлари билан сиёсий, молиявий, савдо-иқтисодий ва бошқа соҳаларда Ўзбекистон-Америка муносабатларини чуқурлаштириш ва кенгайтиришга кўмаклашувчи бир қанча муҳим учрашувлар ўтказади.

Ташриф давомида Ўзбекистон Республикаси Президенти АҚШнинг бир қанча штатларида бўлади, Ўзбекистоннинг сармоялардан фойдаланиш имкониятларига бағишланган учрашув ва конференцияларда иштирок этади.

РУҲИ БАЛАНД БЎЛГАН ЭЛ БАДАВЛАТДИР

Қадим мозийдан келаётган шундай гап бор. Руҳий бардамлик, маънавий бойлик ҳар қандай тўсиқни енгиб ўта олади. Омад, фароғат эшиклари ўзига, танлаган йўли, орзу-умидларига қатъий ишонган кишиларга янада кенгроқ очилади.

«Ўзбекистон — Ватаним маним» қўшиқлар кўрик-танловини ўтказишдан кўзда тутилган мақсад ҳам шу эди. Унинг дастлабки босқичлари якунлари кишини қувонтиради. Қисқа вақт ичида она-юрт муҳаббати, Ватанга садоқат, истиқлол шарофати ила юртимизда рўй бераётган эзгу ўзгаришларни мадҳ этувчи кўплаб янги даъваткор, жозибадор қўшиқлар яратилди, янги истеъдодлар кашф этилди.

Кўрик-танловнинг сўнгги — якунловчи босқичини оммавий ахборот воситаларида ёритиш бўйича тузилган Матбуот марказининг навбатдаги йиғилишида ушбу муҳим тадбир муносабати билан республикамиз нашрлари олдида турган вазифалар яна бир бор муҳокама этилди. Марказ раҳбари Аҳмаджон Мелибоев ўз ахборотида таҳририятлар томонидан шу кунгача амалга оширилган ижодий-ташкилий ишлар, ютуқ-камчиликларга алоҳида тўхталиб ўтди. Йиғилишда ҳар бир нашр ўз йўналишидан келиб чиққан ҳолда танловнинг бориши, дастлабки натижалар, янги номлар, жойлардаги айрим муаммолар тўғрисида ранг-баранг мақолалар эълон қилиб боришига, қўшиқчилик санъатимизнинг ривожи тўғрисида мутахассислар, оддий тингловчиларнинг фикрларига ҳам алоҳида эътибор беришга келишиб олинди.

ОЛИЙ МАЖЛИС ҚЎМИТАСИДА

Олий Мажлис Халқаро ишлар ва парламентлараро алоқалар қўмитасининг навбатдаги йиғилиши бўлиб ўтди. Йиғилишни қўмита раиси Эркин Воҳидов олиб борди.

Унда Ўзбекистон Республикасининг «Консуллик Низоми тўғрисида»ги Қонун лойиҳаси муҳокама қилинди. Йиғилишда иштирок этган тегишли вазирлик, қўмита вакиллари, мутахассис ҳамда олимлар ушбу Қонун лойиҳаси ҳақидаги фикр-мулоҳаза, таклиф ва истакларини билдирдилар.

— Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, «Консуллик Низоми тўғрисида»ги Қонун лойиҳасини тайёрлаш жараёнида, энг аввало ривожланган мамлакатларда амал қилинаётган қонунлар мажмуаси чуқур ўрганилди, — деди қўмита раисининг ўринбосари И. Юсупов. — Маълумки, 1994 йил Олий Кенгашнинг 15 сессиясида Вена Конвенцияси ратификация қилинган эди. Шунинг учун ҳам мазкур лойиҳа Вена Конвенцияси қонун-қоидаларига асосланган ҳолда тайёрланаяпти.

Қўмита ишчи гуруҳи аъзолари айни пайтда «Консуллик Низоми тўғрисида»ги Қонун лойиҳаси устидаги ишни давом эттирмоқдалар. Ушбу Қонун лойиҳаси Олий Мажлиснинг навбатдаги сессияси кун тартибига киритилиши мўлжалланмоқда.

И. ХУДОЁРОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

• Ўзбекистон ва жаҳон

ЕВРОПА – УЙҒОНГАН «БЕШИК»

Италияни цивилизациянинг бешиги дейдилар. Дарҳақиқат, ундаги янгиланиш ва ўзгаришлар жараёни бевосита қўшни мамлакатлар, баъзан эса бутун Европага таъсир этган. Европа тараққиёти истиқболини белгилаб берган Уйғониш даври ҳам айнан Италиядан бошланган.

Шуни айтиш керакки, Италиянинг яқин давргача бўлган тарихи зиддиятлардан иборат. XX асрнинг биринчи ярмидан иккинчи жаҳон уруши тугагунча Италия иқтисодиёти ҳарбийлашган, мамлакатда эса монархия тузуми ҳукмрон эди. Иккинчи жаҳон уруши тугагандан сўнг Италия халқи ўз тақдирини узил-кесил белгилаб, демократик тараққиёт сари қадам қўйди.

Мана, орадан ярим аср ўтиб, Италия жаҳондаги иқтисодиёти энг ривожланган етти мамлакатнинг бирига айланди. Италия тиғ билан эмас, ўз маҳсулотлари билан дунёни забт этди. Бугун «Италияда тайёрланган» сўзлари битилган маҳсулотлар рақобатбардошлиги билан дунё бозорида катта мавқени қўлга киритган. Шу боис, мамлакат экспортдан катта даромад олади. Айни вақтда Италия экспортининг импортдан қарийб икки баробар кўплигини ҳисобга оладиган бўлсак, унинг нақадар иқтисодий қудратга эришганига амин бўламиз.

Хўш, иккинчи жаҳон урушидан иқтисодиёти деярли бутунлай вайрон бўлиб чиққан мамлакат тез орада қандай қилиб ўзини тиклаб олди? Аввало италияликларнинг тинимсиз меҳнати; қолаверса, 1947 йилда мамлакатда бошланган иқтисодий ислоҳотлар республика истиқболини белгилашда муҳим ўрин эгаллади. Ислоҳотлар бошланганига ҳали кўп вақт ўтмай — 1950 йиллардаёқ Италия аграр республикадан саноати ривожланган мамлакатга айланди. Италия ҳукумати иқтисодий ислоҳотлар даврида, асосан, оғир саноат, хусусан, машинасозлик, енгил саноат ва нефтни қайта ишлаш соҳасини ривожлантиришга катта эътибор қаратди. Кичик ва ўрта бизнесни тараққий эттириш эса ҳукумат ички иқтисодий сиёсатининг стратегиясига айланди. Албатта, бу ишларни навқирон республика танҳо ўзи амалга ошира олмас эди. Бунинг энг мақбул йўли танланди — чет эллик шериклар билан ҳамкорлик кучайтирилиб, миллий иқтисодиётга хорижий сармоялар жалб этилди.

Кейинги йилларда Европадаги айрим мамлакатлар иқтисодиётида ўсиш суръатларининг секинлашуви жараёни сезилаётгани ҳеч кимга сир эмас. Бу иқтисодий турғунлик Италияни ҳам четлаб ўтмади. Лекин 1995 йил Италия иқтисодиёти учун муваффақиятли бўлди. Ялпи миллий маҳсулот 3 фоизга ўсди. Бу жиҳатдан Италия Европа Иттифоқига аъзо мамлакатлар орасида биринчи бўлди. Айниқса, саноат маҳсулотлари ишлаб чиқариш қарийб тўрт ярим фоизга ошди.

Италия саноати ҳақида сўз борар экан, биринчи навбатда унинг сифатли пойафзаллари, бежирим кейим-кечаги ва жаҳонга машҳур «Фиат», «Альфа ромео» каби автомобиллари киши кўз ўнгида намоён бўлади. Дарҳақиқат, машинасозлик саноати Италия иқтисодиётининг таянчи саналади. Кимё ва нефтни қайта ишлаш саноати ҳам мамлакат миллий иқтисодиётида муҳим ўрин тутади. Бироқ, саноатнинг ривожланиб бориши энг йирик муаммони ҳам келтириб чиқармоқда. Атроф муҳитнинг ифлосланиши ана шу муаммолардан биридир. Шунинг учун жамият экология ҳақида ҳамиша ғамхўрлик қилиши керак. Италияда бу муаммо билан олтмишинчи йиллардаёқ жиддий шуғуллана бошланган эди. Яъни саноат чиқиндиларидан экологик тоза маҳсулот ишлаб чиқариш йўлга қўйилди. Ўшандан буён нефт ва кимё корхоналари чиқиндилари — олтингугурт ва азотнинг экологияни булғаши кескин камайди. Кейинги йилларда Италияда кишиларнинг узоқ умр кўраётгани ва юрак хасталиги каби турли хил касалликлар камайгани атроф муҳитнинг покланиб бораётганидан дарак беради. Айни вақтда Италия бу борада деярли барча Европа мамлакатларини ортда қолдирди. Бугунги кунда эркаклар умрининг ўртача давомийлиги 74 йил, аёлларники эса 80 йилга етди.

Ўзбекистон билан Италия ҳамкорлиги гарчанд анча илгари бошланган бўлсада, ватанимиз мустақилликка эришганидан сўнг, муносабатларимизни янада мустаҳкамлаш учун катта имконият пайдо бўлди. Икки мамлакат ўзаро дипломатия алоқаларини ўрнатди. Қисқа давр ичида республикамизда италиялик ишбилармонлар билан ҳамкорликда ташкил этилган қўшма корхоналар сони кўпайди. Албатта, Ўзбекистонда хорижий сармоялар учун яратилган қулай шарт-шароит бунинг асосий омили бўлди. Италиянинг йирик фирма ва компаниялари республикамизга тобора кўпроқ сармоя олиб киришга интилаётгани ҳам шундан дарак беради. Бугун Ўзбекистонда озиқ-овқат, енгил саноат ҳамда савдо-сотиқ соҳаларида Италия билан ҳамкорликда ўнлаб қўшма корхоналар муваффақиятли фаолият юритмоқда. «Совпластитал» Ўзбекистон-Италия қўшма корхонаси республикамизда ишлаб чиқаришдан катта даромад олаётган ана шундай корхоналардан бири. Куни кеча «Ўзбектелеком» ва Италиянинг «Стет интернейшнл» концернлари Ўзбекистондаги телекоммуникация тармоғини яхшилаш мақсадида «Удинет» номли янги қўшма корхонага асос солди. Мазкур корхона 1999 йилгача 200 миллион АҚШ доллари миқдоридаги сармояни ўзлаштириб, Ўзбекистондаги телефон тармоқларини кенгайтириш билан шуғулланади.

Ўзбекистон ва Италия иқтисодий муносабатлари ривожланган сайин икки мамлакат ўртасидаги товар айирбошлаш ҳажми ҳам кенгайиб бораяпти. Масалан, 1994 йилда Ўзбекистондан Италияга 200,4 миллиард Италия лираси миқдорида маҳсулот экспорт қилинган бўлса, 1995 йилда бу кўрсаткич қарийб икки баробар ортди. Айни пайтда, Италиядан мамлакатимизга 49,5 миллиард лира миқдорида маҳсулот келтирилди.

Бугун Италиянинг халқаро майдондаги обрўси ғоят баланд. Йирик халқаро масалаларни ҳал этишда Италиянинг муҳим ўрни бор. Айни вақтда мамлакат Европа Иттифоқига раислик қилмоқда. Мамлакатимиз Президенти Ислом Каримов Италияга сафари чоғида Флоренцияда Европа Иттифоқига аъзо мамлакатлар давлат раҳбарларининг олий даражадаги навбатдаги учрашуви доирасида Ўзбекистон Республикаси билан Европа Иттифоқи ўртасида шериклик ва ҳамкорлик тўғрисидаги битимни имзолаш маросимида қатнашади. Мазкур битимнинг имзоланиши Европа мамлакатлари, жумладан, Италия билан ҳам алоқаларимизни янада ривожлантиришга имкон яратади.

Сангин ЖАББОРОВ,
ЎзА шарҳловчиси.

БАРВАҚТ БОШЛАНДИ

Бу йил Қорақалпоғистонда 30 минг гектардан кўпроқ ерга буғдой экилди. Табиий қийинчиликларга қарамай, мўл ҳосил етиштирилди, ўрим-йиғим ҳар йилдагидан анча барвақт бошлаб юборилди.

Тўрткўл тумани «Шўрахон» фермер хўжаликлари уюшмаси ва Нукус тумани «Шўртанбой» жамоа хўжалиги қишлоқ хўжалик ходимларининг йиғилиши бўлиб ўтди. Унда ўрим-йиғимни қисқа муддатда уюшқоқлик билан ўтказиш, 80 минг тонна буғдой ва 237 минг тонна шолини қабул пунктларига вақтида топшириш тадбирлари белгиланди.

Сирдарё вилояти Ховос туманининг тоғли Баландчақир қишлоғида икки қаватли замонавий бино — врачлик пункти қуриб битказилди. Янги тиббий асбоб-ускуналар билан жиҳозланган бу шифохона бир йўла 50 беморни қабул қила олади.

СОВҒАГА: БИТТАДАН ДАВОЛАШ ПУНКТИ

Самарқанд шаҳри меҳнаткашлари Вазирлар Маҳкамасининг «2000 йилгача бўлган даврда Ўзбекистон Республикаси қишлоқ ижтимоий инфраструктурасини ривожлантириш дастури тўғрисида»ги Қарорини ўзлари учун ҳам дастуриламал деб қабул қилдилар.

Шаҳарнинг Боғишамол, Темирйўл ва Сиёб туманлари вилоятдаги Гўзалкент, Пайариқ ва Челак каби қишлоқ туманларида туҳфа сифатида биттадан замонавий даволаш пункти қуриб беришга қарор қилди. Шаҳар ҳокимлиги бу ташаббусни қўллаб-қувватлади. Оқтош ва Каттақўрғон шаҳарлари ҳокимликлари ҳам бу хайрли ишдан четда қолмай, қишлоқ жойларида биттадан даволаш пункти қуриб беришга аҳд қилди.

ЯНГИЛИКЛАР

КЕЧА, БУГУН, ЭРТАГА

«Халқ сўзи» ва «ЎзА» мухбирлари хабар қиладилар

Жарқўрғон туманидаги Т. Шабуров номли жамоа хўжалиги пиллакорлари бу йилги мавсумни кўнгилдагидек якунлашмоқда.

Улар бу йил 20 тонна кумуш тола қабул пунктларига етказиб беришди. Ҳосилнинг 60 фоиздан кўпроғи 1 навларга сотилди.

СУРАТДА: хўжалик пиллакори Дилором Алланазарова қизи Зумрад билан.

И. ХЎЖАЕВ олган сурат.

«БЮЛЕР» БАХШ ЭТГАН ИККИНЧИ «УМР»

Қува ун комбинати иккинчи умрини бошлади, десак, муболаға бўлмайди.

Корхонанинг тегирмони бутунлай таъмирланиб, жаҳон андозалари талабига жавоб берадиган маҳсулотлар ишлаб чиқара бошлади. Швейцариянинг «Бюлер» фирмасида тайёрланган асбоб-ускуналар Қува унининг шуҳратини ёйишга хизмат қилади.

Янги цехда кунига 250 тонна макарон уни ишлаб чиқарилади. Корхона тизимидаги итальянча усулда ишлайдиган макарон цехида эса 45 тонна маҳсулот ишлаб чиқариш имконияти мавжуд.

Ангор туманидаги «Новшаҳар», «Мустақиллик», М. Азизов номидаги деҳқон-фермер уюшмалари ғаллакорлари давлатга дон сотиш шартномасини бажарди. Ҳосилдорлик гектар бошига ўртача 40 центнерни ташкил этди. Ҳосилдан бўшаган ерларга такрорий экинлар, жумладан, сабзавот ва маккажўхори экила бошлади.

«КАТТА ЖАНЖАЛ» ПРЕМЬЕРАСИ

Республика Киночилар уйида «Юлдуз» ижодий бирлашмасида яратилган «Катта жанжал» комедиясининг премьераси бўлди.

Фильмга турмушимизда учраб турадиган воқеалар асос қилиб олинган. Асар қаҳрамони хотини билан ажралишга қарор қилади. Аммо «ажралиш»дан ўзгача мақсад кўзланган эди. У шу йўл билан қўшимча квартира ундириш, кейин уни сотиш орқали мўмайгина пул ишламоқчи бўлган. Ниятига етиш йўлида бир неча марта кулгили аҳволга ҳам тушиб қолади. Ҳатто хотини билан ростакамига ажралиш хавфи туғилади...

ЙИЛ «ҒУНЧАЛАРИ»

Боғот тумани пахта тозалаш заводига қарашли стадионда бир ҳафтадан кўпроқ давом этган «Футбол ғунчаси — 96» болалар турнири финал беллашувлари ниҳоясига етди. Мамлакатимизнинг деярли барча вилоятларидан келган 12 футбол жамоаси орасида хоразмликлар ғолиб чиқди. Самарқанд ва Жиззах футбол ғунчалари совринли ўринларни қўлга киритди.

ЯНА 7 ТА ГАЗ ҚУДУҒИ ИШГА ТУШАДИ

Бепоён Устюрт саҳроси ер ости бойликларини ўзлаштириш давом этмоқда. Ўтган йили Урга газ кони фойдаланишга топширилганлиги бу борада муҳим қадам бўлди.

Ҳозир бу кондан бир кеча-кундузда режадаги 1 миллион 25 минг куб метр ўрнига 1 миллион 60 минг куб метр газ жўнатилмоқда.

Коннинг иккинчи навбатини тезроқ фойдаланишга топшириш ишлари авж олдирилмоқда. Айни пайтда бешта қудуқдан газ олинаётир. Яқинда яна етти қудуқ фойдаланишга топширилади. Учта қудуқда эса сўнгги тадқиқот ишлари олиб борилмоқда. Бу ишлар ниҳоясига етказилгач, мамлакатимизга ҳар кеча-кундузда 4 миллион куб метр газ етказиб берилади.

МУРАББИЙЛАР ОРОМГОҲГА БОРИШАДИ

Мактаб ўқувчиларининг ёзги дам олиш кунлари бошланди. «Камолот» ёшлар жамғармаси Жиззах вилоят бўлими бу ишда мутасаддилик қиляпти. Жамғарма жамоаси иштирокида Зомин, Бахмал, Ғаллаорол, Фориш тоғларидаги хушманзара оромгоҳлар тўла таъмирдан чиқарилди, керакли жиҳозлар билан таъминланди.

Жамғарманинг ёзги соғломлаштириш дастурига кўра икки юз нафар тарбиячи, мусиқа ва жисмоний тарбия мураббийлари Абдулла Қодирий номли педагогика институтидаги қисқа муддатли ўқув курсларида малака ошириб оромгоҳларга жўнаб кетдилар.

АМЕРИКА ТААССУРОТЛАРИ
ЁКИ ВАТАН ҲАҚИДА ҚЎШИҚ

Ўзбекистонда тарихий анъаналарни ҳисобга олган ҳолда, жаҳон тажрибасининг энг илғор жиҳатларидан фойдаланиш асосида миллий давлатчилик тикланмоқда. Таомилга кўра, ҳар қандай давлатнинг тўрт таянч нуқтаси бўлади. Булар — бир-биридан ажратилган қонун чиқарувчи орган — парламент. Ижро этувчи — ҳукумат. Одил судлов тизими ва матбуотдир. Президент Ислом Каримов Россия журналистлари билан суҳбатда таъкидлаганидек, матбуотни тўртинчи ҳокимият даражасига кўтариш, ҳурфикрлилик ва сўз эркинлиги учун шарт-шароит яратиш озод ва ҳуқуқий давлат қуришнинг асосий шарти, жамиятда демократик тамойиллар устун бўлишининг гаровидир. Биз, бир гуруҳ ўзбекистонлик журналистларнинг Америка Қўшма Штатларига сафаримиз ана шу — демократик жамиятда матбуотнинг ўрни, жамият ва матбуот муносабатларини ўрганишни кўзда тутган эди.

1. ТЎРТИНЧИ УСТУН

Давлатни, жамият ҳаётини инсон вужудига қиёслаш мумкин. Яъниким, жамият ўзида кечаётган ўзгаришлардан вақтида воқиф бўлиб туриши керак. Ана шу ўзгаришлар ижобий бўлса-ку, хўп-хўп. Салбий бўлса-чи? Уни аниқлаб, дарҳол ташхис қўйилмаса, оқибати ёмон бўлиши мумкин. Худо кўрсатмасин, бирон нохуш ҳолат пинҳон тутилса борми, дардни яширсанг, иситмаси ошкор қилади, деганларидек...

Америка матбуоти фаолияти билан дастлабки танишувдан сўнг менинг кўнглимдан шундай фикрлар кечди. Хўш, америкача матбуот эркинлиги нимага асосланган, у нечук тамойиллар замирида шаклланди?

Америка Қўшма Штатлари Конституцияси қабул қилингандан буён 200 йилдан ортиқ вақт ўтди. Шу давр мобайнида унга бор-йўғи 26 та тузатиш киритилган. Шулардан дастлабки ўнтаси инсон ҳуқуқларини таъминлашга қаратилган эди. Мазкур тузатишлар 1791 йили қонун кучига эга бўлган. Биринчи тузатиш эса ўз моҳият-эътибори билан сўз, матбуот эркинлигини кафолатлайди. Унда, жумладан, шундай дейилган: «Конгресс сўз ёки матбуот эркинлигини... чекловчи қонунлар чиқариши мумкин эмас». Унга кўра, нафақат журналист, ҳар қандай фуқаро, ҳар қандай идора ёки ташкилотдан истаган маълумотини олишга ҳақли. Рад этишга ҳеч кимнинг ҳаққи йўқ. Фақат «инсоннинг шахсий ҳаёти дахлсизлиги» ва «миллий хавфсизлик манфаатларига путур етказмаслик» каби 9 ҳолатгина бундан мустаснодир.

— Қўшма штатларда ҳукумат ва матбуот муносабатлари жамият тараққиёти билан уйғун равишда такомиллашиб борди, — дейди биз билан суҳбатда Жорж Вашингтон номидаги университет профессори, коммуникация ва жамоатчилик билан ишлаш масалалари бўйича йирик олим Жарол Манхейм. — Шунинг учун матбуотнинг ҳаддан зиёда эркинлиги ғайри табиий туюлмайди. Балки турли коррупция, мансабини суиистеъмол қилиш каби ҳолларнинг олдини олишда асқотади. Шу боис, бизнинг жамиятда бирон ишни пинҳона амалга ошириб бўлмайди: чунки жамиятнинг кўзи, қулоғи ва овози — матбуот бор. Лекин бундан ҳукумат билан матбуот зиддиятда бўлиб, журналистларнинг иши унинг фаолиятини «ков-ков»лашдан иборат экан, деган хулоса чиқмаслиги керак. Содда қилиб айтганда, улар бир-бирисиз яшай олмайди. Ҳукуматга ўз режалари, амалга ошираётган ишларидан жамоатчиликни хабардор этиб туриш, шу йўсин турфа гап-сўз, шубҳа-гумонларга ўрин қолдирмаслик учун матбуот кор келса, матбуотга маълумот олинадиган манба сифатида ҳукумат зарур. Қолаверса, бу мамлакатда ҳар бир ташкилот, компания ёки фирма — барчаси матбуот билан доимий мулоқотда бўладиган бўлимга эга. Уларнинг вазифаси журналистлар билан алоқа боғлашдан, ўз корхонаси ёки ташкилоти ҳақида матбуотда кўпроқ материал берилишига эришишдан иборат. Зеро, ҳар бир ташкилот, компания ёки фирманинг нуфузи кўп жиҳатдан шунга боғлиқ. Бозор иқтисодиёти шароитида бунинг аҳамияти каттадир.

Бутун давлат бошқаруви тизими — конгресс, ҳукумат, давлат департаменти, штатлардаги маҳаллий ҳокимият идораларидан тортиб шаҳар мерияларигача матбуот вакиллари билан ана шу тартибда ишлайди. Биз Оқ уйда, Капитолияда, Пентагонда, Ташқи ишлар маҳкамаси — Давлат департаментида ўтказилган брифингларда иштирок этиб, бунга тўла ишонч ҳосил қилдик.

Оқ уй матбуот хизмати ходими Барайан Куллин билан шу ҳақда суҳбатлашдик.

— Брифингни одатда матбуот котиби ёки унинг ўринбосари ўтказади. Аввал у журналистларни ўз маҳкамасининг муайян масала бўйича нуқтаи назари билан таништиради. Бўлиб ўтган ёки бўлажак воқеаларга муносабатини баён этади. Сўнгра мухбирларни қизиқтирган саволларга жавоб қайтаради. Бирон саволга жавоб беролмаса, ёки савол унинг ваколати доирасидан четга чиқса, ёзиб олади. Аниқлаб, сўнгра ёзма равишда жавоб қайтаради. Хуллас, бирон савол жавобсиз қолмаслиги керак. Ана шундай брифинглар ҳафтада беш марта мунтазам равишда ўтказилади.

Демак, АҚШда матбуот эркинлигининг бир жиҳати — ҳар қандай даражадаги ҳокимият идораларининг журналистларга ахборот бериши мажбурлигидадир. Матбуот мустақиллигининг иккинчи жиҳатига келсак, бу газеталар, радио ва телевидение компанияларининг ҳеч кимга қарам эмаслиги, ўзини ўзи маблағ билан таъминлашидадир.

Стеве Греен — Калифорнияда чиқадиган энг нуфузли нашрлардан бири — «Сакраменто болалари» газетасининг Капитолия — штат парламентидаги мухбири. Газета номи сизни ажаблантирмасин. Асалари Америкада ҳам меҳнатсеварлик тимсоли экан. Мазкур нашрга 1861 йилда асос солинган. У иш кунлари 220 минг, якшанба кунлари эса 340-350 минг нусхада чоп этилади. Газетада жами 200 киши ишлайди. Капитолиядаги бюрода 11 киши фаолият кўрсатади.

Калифорния ўзининг ишлаб чиқариш, илм-зиё салоҳияти, нуфузи жиҳатидан алоҳида ўрин тутади. Бу ерда унча-мунча эмас, 36 миллион аҳоли истиқомат қилади. Иқтисодиёти ҳам шунга яраша, албатта. С. Греен асосан иқтисодий мавзуларда ёзади. Кўпроқ контрактация масалалари билан шуғулланади. У ўз вақтида ҳукумат томонидан катта миқдордаги — қарийб 1,5 миллиард долларлик компьютерларни асоссиз сотиб олинганини таҳлил этиб, шуҳрат қозонган.

— Биз юқори тираж ва информация сотиш ҳисобига молиявий аҳволимизни мустаҳкамлаб борамиз, — дейди Стеве. — Одатда газета 15-20 фоиз даромад олмаса, инқирозга юз тутади. Бу ҳақда нашр соҳиби ва иқтисодчилар бош қотиради. Бизнинг ишимиз эса — ёзиш. Мухбирларга қуйидаги тартибда ҳақ тўланади. Асосий ойлик — йилига — 38-50 минг долларни ташкил этади. Қолганини мухбирнинг ўзи келишади. Бунда унинг қобилияти, таланти, тажрибаси — ҳаммаси ҳисобга олинади. Бизда қалам ҳақи йўқ.

Америка матбуоти тарихига назар ташлайдиган бўлсак, 1940 йилларгача газета сотишдан тушган маблағ харажатларни қоплаб келган. Ҳозирги рекламалар ўрнига 20-30-йилларда қизиқ-қизиқ ҳикоялар, воқеалар тафсилоти берилган. 1941 йилга келиб Америкада қоғоз нархи кескин кўтарилиб кетади. Бу вазиятдан қандай чиқиш мумкин? Шу вақтдан бошлаб реклама газеталар учун асосий даромад манбаи бўлиб қолди.

Эътиборимизни тортган яна бир жиҳат шу бўлдики, газеталар таннархидан бир мунча арзон сотилади. Аризона штатида чиқадиган каттагина «Тараққиёт минбари» газетаси 50 цент туради. «Вашингтон пост» нархи ҳам бир долларга бормайди. Мақсад эса аниқ — кўпроқ газетхонларни жалб этиш. Орадаги фарқ эса реклама ҳисобидан қопланади. Шуниси ҳам борки, фирма ва компаниялар газетанинг неча минг нусхада тарқалишини ҳисобга олган ҳолда реклама беради: қанча кўп бўлса, шунча яхши...

Энг муҳими, амалдаги қонунларга мувофиқ на конгресс, на ҳукумат, на бирон фирма ёки компания газеталарга молиявий ёрдам кўрсатиши мумкин эмас. Бундай «саховат» уларга обрў келтирмайди. Матбуотни бировга тобе қилиб, «тилини қисиб» қўймаслик учун мазкур қоида қабул қилинган бўлса керак. Бизга шундай тушунтиришди. Ким газетага ёрдам қилишни истаса, марҳамат — рекламасини жойлаштирсин. Бу беғараз ёрдам бўлади!

Газетхонларда юқоридаги гапларни ўқиб «нега бизда бундай эмас?» деган иштибоҳ туғилиши мумкин.

Аввало, шуни айтиш керакки, Президентимиз, республика раҳбарияти ҳам «нега бизда кўп газеталар эгизаклар каби бир-бирига ўхшаш» деган саволни ўртага қўймоқда. Шунинг ўзиёқ бизда ҳам матбуот том маънода эркин бўлишидан нишонадир. Фақат демократия йўлига тушганимизга атиги беш йил бўлганини, бу муддат билан 200 йил ўртасида катта фарқ борлигини унутмаслигимиз керак. Қолаверса, халқда кўрган-билганинг — сабоқ, деган гап бор. Америка матбуоти фаолияти билан танишар экансиз, сўз эркинлиги жамиятнинг тараққиёт даражасига, унда демократия тамойилларининг нечоғлик устуворлигига боғлиқ эканига яна бир бор ишонч ҳосил қиласиз. Шу маънода, мустақилликнинг дастлабки йилларида Ўзбекистонда сиёсий, иқтисодий ислоҳотларни амалга ошириш, жамиятни демократлаштириш борасида кўп иш қилинганини холису нохолис кузатувчилар эътироф этмоқда. Хусусан, шу қисқа давр мобайнида кўппартиялилик қарор топди — Халқ демократик партияси, «Ватан тараққиёти», «Миллий тикланиш», «Адолат» партиялари, «Халқ бирлиги» ҳаракати ўз нашрларига эга бўлди.

Уларда Ўзбекистоннинг тараққиёт йўли, келажагини белгилаш, қандай қилиб юрт ободлиги ва эл фаровонлигига эришиш борасида эркин фикр юритиш имконияти мавжуд. Иқтисодиётни бозор муносабатларига ўтказиш, мулкни давлат тасарруфидан чиқариш жараёни ҳам жадал давом этмоқда — ҳозир корхоналарнинг 82 фоизи хусусийлаштирилган. Бунинг матбуотга нима алоқаси бор? деган савол туғилиши мумкин. Бевосита алоқаси бор. Чунки давлатга қарашли бўлмаган корхона эркин бозор шароитида ишлайди. Яъни харажатини ўзи қоплайди, ишлаб чиқарган маҳсулотига харидор излайди, даромадини мустақил равишда тасарруф этади. Демакки, реклама берувчига айланади. Алал-оқибатда матбуот ривожига хизмат қилади. Газеталаримизни варақласангиз, бу жараённинг ибтидосини сезиш қийин эмас.

Шу тариқа газета-журналлар, радио ва телевидениенинг молиявий аҳволи мустаҳкамланиб бораверади. Уларни ҳам қатъий оёққа туриб олгач, давлат ёки муассис-ҳомийлар тасарруфидан чиқариш вақти келади. Шу ўринда республика Президентининг яқинда эълон қилинган «Ўзбекистоннинг ижтимоий тараққиётида телевидение ва радионинг ролини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги Фармонини мисол келтириш жоиздир. Фармон йилдан-йилга бюджет ажратмаларини камайтириб бориб, 2000 йилдан Ўзтелерадиони ўзини ўзи маблағ билан таъминлашига эришишни кўзда тутади. Биз, бу фармон матбуотни ҳақиқий тўртинчи ҳокимиятга айлантириш борасидаги биринчи амалий қадам эканини теран ҳис этмоғимиз лозим. Зеро, келажакда барча газета ва журналлар таҳририятларини, ахборот маҳкамаларини ана шундай молиявий жиҳатдан ўзини таъминлаш, мустақил фаолият кўрсатиш шароитида ишлаш кутади. Ўзбекистонда қарор топиб бораётган демократлаш жараёни шуни тақозо этади. Ўшанда «Нега бизда Америкадагидек эмас?» деган саволларга ҳам ўрин қолмайди.

Айтилганлардан қандай хулоса чиқади?

Биз давлатнинг қудратини тўрт ҳокимият бирдек бақувват, мустаҳкам ва энг муҳими, нечоғли мустақил бўлишига боғлиқ эканига ўз тажрибамизда ҳам ишонч ҳосил қиляпмиз. Буни Америка мисолида янада аниқ кўрдик. Чунки бир-биридан конституциявий йўл билан ажратилган тўртала ҳокимиятнинг ҳам нияти бир, фаолияти шу азиз ватанимизни обод ва фаровон кўриш, Ўзбекистонни буюк давлатга айлантиришдир. Шундай экан, уларни, жумладан, матбуотни ҳам такомиллаштиришга кўмаклашадиган ҳар қандай тажриба ўрганиш ва ўз шароитимизни ҳисобга олган ҳолда қўллашга муносибдир.

2. АМЕРИКА XXI АСРГА НИМАЛАР БИЛАН БОРМОҚДА?

Баъзан руҳингни ғаройиб ҳислар чулғайди. Айниқса, ҳар гал йил янгирганда эртадан бошлаб ҳаётингда ҳамма нарса яхшилик сари ўзгариб кетадигандек бўлади. Хўш, аср янгирганда-чи? Озмас-кўпмас — 100 йилга якун ясаб, инсоният янги — XXI асрга қадам қўйиш арафасида турганда-чи?

Дунё барча нуқсу фазилатлари, сулҳу низолари, урушу улкан бунёдкорлик ишлари ила янги аср сари одимламоқда. Ҳар бир кун бизни ана шу тарихий маррага яқинлаштирар экан, ҳамма нохуш нарсалар кечаётган юз йилликда қолиб, олам бир карра покланиб, ўзгача ҳусну камолот касб этиб янги асрга кириб борадигандек туюлаверади.

Хўш, Америка XXI асрга нималар билан бормоқда?

Бошқаларни билмадим-у, менда, хорижий мамлакатларда бўлсам, у ерда кўрган-билганларимни ўз юртим билан таққослаш одати бор. Нималарни кўрмай, недан ҳайратга тушмай, негадир фикри ёдимда Ватан бўлади.

Америкада ҳам шундай бўлди. Бояги саволга жавоб изларканман, беихтиёр «Бизнинг ватан — Ўзбекистончи?» деган унинг мантиқий давоми туғилди.

Америка XXI асрга мукаммал Конституцияга асосланган сиёсий-ижтимоий барқарорлик, фуқаролар тотувлиги билан бормоқда. Аслида дунёда Америка аҳолисидек қурама

халқ йўқ. Бу ерда ер юзидаги барча катта-кичик халқларнинг вакиллари яшайди, десак муболаға бўлмас. Улар алғов-далғов замонлардан ўтиб, кейинги 200 йил мобайнида ҳақиқатан ҳам буюк, қудратли давлат барпо этдилар. Ва бу билан ҳақли равишда фахрланадилар. Келиб чиқишлари, аждодлари курраи заминнинг қайси бурчагига бориб тақалмасин, ҳар бирлари «Мен — америкаликман!» деб ғурурланадилар.

Шулар ҳақда ўйларканман, мустақиллигимиз арафаси ва унинг илк йилларида мамлакатимизда кечган воқеалар — Фарғона, Ўш, Паркент фожиалари ёдга тушади. Ўшанда давлатимиз бошлиғи Ислом Каримов, республика раҳбарияти бор куч-ғайратини мамлакатда тинчлик ва барқарорликни сақлаб қолишга қаратган эди. Бугун қўлимизни кўксимизга қўйиб айтадиган бўлсак, осойишталик —иқтисодий юксалишнинг, фаровонликнинг асосий шарти эканини ўшанда ҳаммамиз ҳам тушуниб етмаганмиз. Ҳавойи эҳтиросларга берилиб, ўзимизча демократия талаб қилган пайтларимиз бўлган. Шукрки, ҳаммаси изга тушди. Кейинчалик асосий қонунимиз — янги Конституция мана шу қутлуғ диёримизда истиқомат қилувчи барча миллат вакилларига тенг — «Ўзбекистонлик» деган унвон берди. Яқинда Германияда профессионал боксчилар орасида жаҳон чемпиони бўлган арман миллати вакили Артур Григорьяннинг тиз чўкиб, кўзда севинч ёшлари билан ватани — Ўзбекистон байроғини ўпгани ана шу сиёсат самараси эмасмикан!

Америка XXI асрга юксак даражада ривож топган иқтисодиёти, таъбир ўринли бўлса, дунёни забт этган миллий пули билан бормоқда. Бу ердаги дўконлар, савдо марказлари, супермаркетларни, улардаги тўкин-сочинликни таърифлаб ўтирмай, бир латифанамо мисол келтириш кифоя:

— Сизларда қулупнай қачон чиқади? — деб сўрабди собиқ шўро давлатидан келган юқори мартабали меҳмонлардан бири.

— Магазинлар очилиши билан! — деб жавоб берган экан американликлар.

Шукрки, тинчлик-тотувлик боис халқимиз бунёдкорлик меҳнати билан машғул. Бу йил, Худо хоҳласа, мўлжалланган катта миқдордаги ғалла ҳосилини оламиз. Ҳолбуки, узоқ эмас, икки йилгина аввал «Ўзбекистонда тарихда биринчи марта 1,5 миллион тоннадан зиёд ғалла етиштирилди» деб фахр билан ёзган эдик.

Америкаликларга саховатли заминимизнинг табиий бойликлари, хусусан, Ўзбекистон пахта етиштириш бўйича жаҳонда бешинчи, олтин қазиб олиш бўйича еттинчи-саккизинчи, унинг заҳиралари бўйича бешинчи ўринда туриши, четдан нефт, ғалла сотиб олишга барҳам бериш — умуман иқтисодий мустақилликка эришиш йўлида қилинаётган саъй-ҳаракатлар ҳақида сўзлаб берганимизда улар жаннатмакон юртимизни яна бир карра кашф этгандек бўлди. «Қаранг, билмас эканмиз-а!» деган истиҳолага боришди. Хорижий мамлакатлар билан савдо оборотида ижобий қолдиққа эгалигимизни, бир цент ҳам ташқи қарзимиз йўқлигини эшитиб ҳайратга ҳам тушишди.

Улар Ўзбекистоннинг пули, унинг АҚШ долларига нисбати ҳақида ҳам сўрашди. Биз миллий валютамиз икки йил аввалгина муомалага киритилгани, қўшни мамлакатлар бозорларида ўзига яраша нуфузга эгалиги, бу йил унинг тўла ички конвертациясига эришишимиз, инфляция ва эмиссия даражасининг пасайиб бораётгани — хуллас, республикамизда ўтказилаётган қаттиқ молия сиёсати ҳақида гапириб бердик. «Ҳа, пулларинг анча бақувват экан,» дейишди ҳамсуҳбатлар.

Буларнинг барчаси Ўзбекистон ҳам янги асрга ўзи танлаган истиқбол йўлидан иқтисодий мустақилликка эришган ҳолда кириб боришидан дарак беради.

Америка XXI асрга равон йўллардан машиналарда бормоқда.

Мамлакатни икки ёндан Атлантика ва Тинч океани ўраб туради. Ана шу Ғарбий ва Шарқий соҳилни кенг ва равон 100 дан ортиқ йўл бирлаштирган. Шимолдан Жанубга қараб солинган йўллар ҳам бундан кам эмас. Бошқа катта-кичик тармоқ йўлларини-ку айтиб ўтирмаймиз.

Шуниси диққатга моликки, бу ерда йўлларга ном берилмайди. Уларнинг ҳар бири ўз тартиб рақамига эга. Бу рақамлар йўналишга қараб ортиб ёки камайиб бораверади. Сиз бирор шаҳарга бормоқчи бўлсангиз, тахминан шундай тушунтиришади: 70 йўлдан ҳаракатланиб, 217 йўлга ўтасиз. Йўқ, тушунтиришмайди, балки ҳар бир ёқилғи қуйиш жойида бепул йўл харитаси беришади. Ўшандан керакли манзилни топиб олаверасиз.

Равон ва бехатар йўллар, қулайликлар сабаб бўлса керак, америкаликлар асосан автоларда саёҳат қилади. Аввало, ҳар бир оилада машина бор. Қолаверса, исталган шаҳарда аэропортдан чиқиб, ижарага машина олиб миниб кетаверасиз. Фақат ҳайдовчилик гувоҳномангиз ва кредит қоғозингиз бўлса, бас. Фойдаланиб бўлгач, уни бошқа шаҳар ёки штатга бориб топшириб кетаверишингиз ҳам мумкин. Фақат бир шарт: машинани олаётганингизда ҳам, қайтариб топшираётганингизда ҳам бензин баки тўла бўлиши даркор.

Йўлларда машиналар ҳаракати кечаю кундуз тинмайди. Бизга айниқса юк машиналарининг кўплиги, уларда ҳайдовчига яратилган қулайликлар ёқди. Йўллар шарофатидан бўлса керак, бу ерда «Йўл бўйи Америкаси» деган тушунча бор. Бу — Америкада ҳаёт равон йўллар бўйида кечади, деганидир. Чунки катта-кичик аҳоли истиқоматгоҳлари, бозорлар, дўконлар, ресторану кафелар ўша йўлларнинг икки четида жойлашган. Бу ерларда тун бўйи чироқ ўчмайди — ҳаёт қайнайди.

Буни кўриб яна Ўзбекистонни ўйлаймиз. Йўллар ҳар қандай мамлакатнинг қон томиридир, деган гап нечоғли тўғри эканига имон келтирамиз. Демак, Президентимизнинг Тошкентни Фарғона водийси билан боғловчи Камчик довонини, умуман, Тошкент-Ўш трассасини тезлик билан кенгайтириш ва таъмирлаш чораларини кўраётгани, бир томондан, Туркманистон ва Эрон, бир томондан, Кавказорти мамлакатлари — Грузия ва Озарбайжон орқали Жанубий денгизларга чиқиш йўлларини очиш ҳақида тинимсиз қайғураётгани бежиз эмас экан, деган хулосага келамиз.

Дўстлик шаҳрида бунёд этилаётган юк машиналари ишлаб чиқарадиган «Мерседес». Асакадаги уч турда енгил машина тайёрланадиган «ЎзДЭУавто» заводлари дастлабки маҳсулотларини берди. Бу саъй-ҳаракатлар бизнинг йўлларимиз ҳам равон бўлишидан, уларда чет эл, ўзимизда ишлаб чиқарилган турфа машиналар оқими тинмайдиган кунлар узоқ эмаслигидан далолатдир.

Яқинда Самарқанддан тунда қайтишимга тўғри келди. Икки ёни чароғон катта ўзбек тракти бўйлаб келар эканмиз, «Йўлбўйи Ўзбекистони»ни кўргандек бўлдим.

Америка XXI асрга замонавий технология, хусусан, компьютерлар билан бормоқда.

Ай-Би-Эм — компьютерлар ишлаб чиқариш бўйича дунёдаги энг машҳур компаниялардан бири. У Шимолий Королина штатидаги хушманзара жойда 7 миллион квадрат пут, яъни қарийб 300 гектар ерни эгаллаган. Компанияга қарашли 50 бўлимнинг 38 таси шу жойда фаолият кўрсатади. Унда жами 12 минг киши меҳнат қилади.

— Биз бутун Шимолий Американи шахсий компьютерлар билан таъминлаймиз, — дейди компаниянинг коммуникациялар ва жамоатчилик билан алоқа бўйича мутасаддиси Жей Кадмус. — Шунингдек, касса аппаратлари ҳам ишлаб чиқарилади. Шахсий компьютерларга телефон орқали сервис хизмати кўрсатилади. Мижоз қўнғироқ қилиб, компьютернинг «айбини» айтса, бас.

Биз компанияда янги технология қандай суръатларда жорий этилиши билан қизиқдик. Бу ерда 5 йил бурун ҳар уч йилда янги компьютер тури ишлаб чиқарилар экан, ҳозир бу муддат олти ойни ташкил этади. Ҳар уч ойда эса ишлаб чиқарилаётган маҳсулотга қисман янгилик киритилади.

— Компаниянгиз дунёдаги 160 мамлакат бозорига кириб борган экан, Ўзбекистонда ҳам «ДЭУ», «Алькател», «Сименс» каби фирмалар фаолият кўрсатмоқда. Сизларчи? — сўрадик Жейдан.

— Маҳсулотимизга мос бозор шаклланиши билан етиб борамиз, — деди Жей америкаликларга хос ғурур билан.

— Яна кечикиб қолманглар?

Фаришталар омин деган эканми, орадан икки ой ўтар-ўтмас, Тошкентда Ай-Би-Эм компаниясининг ваколатхонаси очилди.

Билсак, мамлакатимизга уяли телефонлар хизматини олиб келган «Уздунробита» фирмаси ҳам ўша машҳур «Ай-Би-Эм» компанияси билан ҳамкорлик самараси экан...

Биз қаерда бўлмайлик, ҳукуматимиз идораларидами, фирма ва компаниялар офисларидами, меҳмонхоналардами — ҳамма жойда компьютер рўпарасида ўтирган ходимларни кўрдик. Демоқчиманки, компьютер америкаликлар учун ҳаётий заруратга айланган. У ҳар бир хонадонга кириб борган. Бизга «Аризона республика газетаси» биносида келажак рўзномаси — электрон газетани ҳам кўрсатишди. Уни ҳар ким ўз уйида ўтириб, компьютери орқали «чақириб» олиб ўқиши мумкин.

Банклар, солиқ ва суғурта компанияларининг ҳисоб-китоби — умуман, америкача ҳаёт компьютерларга солиб қўйилгандек таассурот туғдиради. Бу ўз навбатида ҳамма ишни осонлаштиради.

Яна хаёлан Ўзбекистонга қайтамиз. Мавжуд корхоналарни қайта жиҳозлаш, янги технологияларни жорий этиш — бу ишлар қўшма корхоналар тузиб, уларга чет эл сармоясини киритиш орқали амалга оширилаётгани, ишлаб топилган чет эл валютаси асосан ана шу мақсадларга йўналтирилаётгани нечоғли тўғрилигига ишонч ҳосил қиламиз.

Мисол излаб узоққа боришнинг ҳожати йўқ. Мен хизмат қилаётган Ўзбекистон миллий ахборот агентлигида собиқ ТАССдан мерос қолган эски дисплейлар ёрдамида ахборот тайёрланиб, радио-телевидение, республика ва вилоят газеталарига узатилар эди. Бизга республика ҳукумати кейинги икки йил мобайнида қарийб бир миллион доллар маблағ ажратди. Ҳозир барча иш жараёни компьютерлаштирилмоқда. Ходимларимиз бу мўъжиза-машиналарнинг сир-асрорини ўрганмоқда. Бундай ўзгаришлар республикамиздаги деярли ҳар бир идора, ташкилот ва корхонада рўй бермоқда. Мамлакатимизда банк тизими тўла компьютерлаштирилгани, бир кунда у банкдан бунисига қайта-қайта 7 марта пул кўчириш мумкинлиги бунинг яққол далилидир.

Америка «XXI асрга кичик бизнесни олиб ўтиш!» шиори билан бормоқда. Бу ҳақда бизга Калифорниядаги кичик бизнес савдо палатасининг вакили Ник Жеймс гапириб берди. Мазкур палата 1400 аъзони — хусусий тадбиркорни ўзида бирлаштирган. Улар ойда бир марта 3000 нусхада нашр этиладиган «Смолл бизинес» («Кичик бизнес») газетасига ҳам эга.

— Бизнинг катта савдо палаталаридан фарқимиз шуки, фақат хусусий тадбиркорлар, уларни қўллаб-қувватлаш билан шуғулланамиз. Газетамизда ҳам мутлақо иқтисодий масалаларни ёритамиз. Сиёсат билан ишимиз йўқ. Катта савдо палаталари эса сиёсатга аралашишга, ўзларига қулай қонунлар чиқарилишига эришишга ҳаракат қилади.

Шиоримизга келсак, катта бизнес ўз табиатига биноан кичик бизнеснинг нисбатан заифлигидан фойдаланиб, уни «ютиб» юборишга ҳаракат қилади. Мамлакат фаровонлиги эса кўпроқ кичик бизнесга боғлиқ. У бозордаги талабга тез мослашади...

Ўзбекистонда ҳам фермерлик, хусусий тадбиркорликни ривожлантириш мақсадида «Бизнес фонд», «Мадад» каби жамғарма ва суғурта компаниялари тузилгани, ҳукумат бу соҳанинг оёққа туришида астойдил кўмаклашаётганини изоҳлашга ҳожат бўлмаса керак.

Таққослардан кўриниб турибдики, Президент Ислом Каримов раҳнамолигида Ўзбекистон ҳам келажакка тараққиётнинг тўғри, ўзига хос ва мос йўлидан бормоқда. Буни Америка мисолида янада яққолроқ кўриш мумкин.

Биз сафар давомида АҚШ ҳаётини кўриб, ўрганибгина қолмасдан, америкаликлар билан 60 га яқин суҳбат ва учрашув ўтказган бўлсак, уларга Ўзбекистон, унда амалга оширилаётган ислоҳотлар, халқимизнинг тарихи ва бугуни, буюк давлат барпо этишдек улуғ ниятимиз ҳақида сўзлаб бердик. Танлаган тараққиёт йўлимизнинг тўғрилигига суҳбатдошларимиз ҳам амин бўлишди. Ҳолбуки, улар орасида Ўзбекистон ҳақида етарли тасаввурга эга бўлмаганлари ҳам кўп эди. Суҳбатлар сўнггида улар юртимиз билан янада қизиқиб қолишган, дилларида уни бориб кўриш истаги туғилган бўлса, ажаб эмас.

3. ДИЁНАТ ДИКТАТУРАСИ

Бир вақтлар бутун дунё йўқсиллари доҳийси шўро давлатини сақлаб қолиш мақсадида «пролетариат диктатураси»ни жорий этган эди. Кейинчалик «ҳарбий коммунизм», «озиқ-овқат карточкаси», «шахсга сиғиниш» каби унинг турли шаклларини ҳам бошдан кечирдик.

Америка Қўшма Штатларидек улкан, нуфуси ранг-баранг бўлган федератив давлатда осойишталик, фуқаролар хавфсизлиги ва эркинлиги қандай таъминланмоқда? Ҳар бири алоҳида давлат мақомига эга бўлган 50 штат ўртасидаги, уларнинг федерал ҳукуматларига муносабатидаги муросаю мадора нима асосига қурилган? Нега бу ерда собиқ иттифоқда бўлганидек «Мен боқувчи, сен боқиманда» қабилидаги даъвою низолар йўқ?

Биз уч ҳафта мобайнида Америка ҳаёти билан танишар эканмиз, кўнглимиздан ана шу каби саволлар ўтди. Дарҳақиқат, бизни сафарга таклиф этган ташкилот — АҚШ ахборот агентлиги ходимлари мамлакат ҳақида, одамларнинг руҳияти, турмуш тарзи тўғрисида тўла таассурот олишимиз учун барча шароитни яратиб беришди: қўлимизга саёҳат дастури, харита, сафар харажатлари учун пул, самолёт чипталарини тутқазиб, — Анастасия Уолькер сиймосида таржимон, йўл бошловчи, ҳайдовчини қўшиб, «Мана, Американи кезинг, танишинг» дейишди. Таъбир жоиз бўлса, бутун саёҳат давомида бамисли америкалик бўлиб яшадик. Бу эса бизга Американи томоша қилиш эмас, балки мамлакат ҳаётини ботинан ўрганиш имконини яратди.

Энди бояги саволга қайтсак. Хўш, Америкадаги осойишталик ва фуқаролар тотувлигининг боиси нимада? Бунинг ижтимоий қонуний асослари мустаҳкамлиги, бу ерда демократик анъаналар нисбатан узоқ тарихга эгалиги, сиёсий тузум, иқтисодиёт тизими, биздан фарқли ўлароқ, икки асрки, кескин ўзгаришларга учрамагани — барқарорлиги бу ҳолнинг асосий сабаби экани тушунарли. Бу ҳақда тўхталишга ҳожат бўлмаса керак. Қолаверса, мамлакат қиёфасини, унда яшовчи одамлар — халқ белгилайди, деган гап ҳам бор. Шу маънода, америкаликлар бизда қандай таассурот қолдирди?

Аввало, америкаликлар кўнгли очиқ, бизнинг халқимиз каби содда. Дунё можароларини унча хуш кўрмайдиган. Меҳнати ва тинчлигини кўзлаган. Оилам ва бола-чақам деган одамлар экан. Гарчи энг бой ва фаровон мамлакатда яшасаларда, уларга нечундир ортиқча калондимоғлик, манманлик бегона. Киборлик, ўзига бино қўйиш, либосларга ружу қўйиш йўқ. Мамлакатни деярли кезиб чиқиб етти штат, ўнлаб шаҳарларда бўлиб, ҳар ҳолда, биз шу хулосага келдик.

Яна бир таъкидлаш лозим бўлган хусусият — америкаликларнинг қонунга итоатгўйлигидир. Шуниси муҳимки, бу итоатгўйлик мажбуран бўйсуниш, қўрқув шаклида эмас, балки қонунларга ҳурмат тарзида намоён бўлади. Улар қонунни бузиш мумкинлигини тасаввурга ҳам сиғдира олмайдилар.

Бу ерда машиналар кўплиги ҳақида айтган эдик. Шу боис шаҳарларда махсус 4-5 қаватли автомобиль қўйиш жойлари ташкил этилган. Йўл четларига ҳам чизиқлар тортилиб, ҳар бир жой рўпарасига вақтни қайд этадиган, шунга мувофиқ пул ташланадиган автоматлар ўрнатилган.

Бир куни машинамизни қўйиш учун анча вақт жой изладик. Ҳолбуки, бўш жойлар бор эди. Мен Анастасиядан, шулардан бирига қўйсак бўлмайдими, деб сўрадим.

— Йўқ, кўряпсизми, бу жойлар ногиронлар учун, деган белги қўйилган!

— Қўйсак нима бўлади?

— Жарима олишади. Лекин гап бунда ҳам эмас. Уларга, ногиронларга ҳурматсизлик бўлади.

Ёҳуд бирон нарса харид қилдингиз, сизга кўрсатилган хизмат учун пул тўладингиз, дейлик. Қўлингизга чек беришади. Унда ҳаммаси аниқ кўрсатилган: буюм ёки хизмат ҳақи, олинган солиқ миқдори, ҳатто неча долларлик банкнот бердингизу, қанча қайтим олганингизгача. Ана шу маълумотлар шу пайтнинг ўзида компьютер орқали солиқ бошқармасидан тортиб барча керакли муассасаларга етиб боради. Даромадни яшириш, харидор ёки мижоз ҳақига хиёнат қилиш учун имкон ҳам, менимча, ҳожат ҳам йўқ. Чунки ресторан ва кафе мулозимлари, такси ҳайдовчилари, юк ташувчиларга кўрсатилган хизмат ҳақининг 10-15 фоизи миқдорида чой-чақа бериш бу ерда одат тусига кирган.

Сафардошларимиздан бири эсдалик совғалари сифатида ўзи билан бир неча пичоқ олганди. Феникс аэропортида назоратдан ўтаётганимизда «темир эшик»нинг қўнғироғи жиринглаб қолди: бунинг сабаби ўша пичоқлар экан. Асосий юкларимизни топшириб қўйганмиз. Назоратчиларни овора қилмаслик мақсадида уларга: бу пичоқлар совға учун олинган, хўп десангиз, сизларга тақдим эта қолсак, дедик. Улар кўнмади. Пичоқларни алоҳида қалин қоғозга ўраб, дўстимизнинг борар манзилини ёзиб олиб, ортингиздан юборамиз дейишди. Шундай бўлдики, бу буюмлар Фениксдан Вашингтонга «бориб» дўстимизни охир Нью-Йорк тайёрагоҳида «топди».

Шулар ҳақда ўйлаб, беихтиёр жамиятда адолат тамойиллари устун бўлиши учун боя айтилган зўравонлик, қўрқув асосига қурилган диктатура эмас, балки халқ — унинг хоҳиш-иродасини ифода этувчи парламент томонидан қабул қилинган қонунлар диктатураси ҳукмрон бўлиши лозим экан, деган хулосага келади киши. Янада теранроқ, шарқона айтадиган бўлсак, барчамизнинг меҳнатимиз билан яратилган неъматлар одилона тақсимланиши, баъзи қўшни мамлакатлардагидек жамият ҳаддан зиёд даражада бой ва камбағалларга ажралиб, табақалашиб кетмаслиги, бундан норозилик туғилмаслиги учун одамлар қалбида бировнинг ҳақидан қўрқиш, инсоф, ҳиммат, саховат ва ғамгузорлик туйғулари — диёнат диктатураси зоҳир бўлиши керак экан.

Шу маънода, давлатимиз раҳбари Ислом Каримов ишлаб чиққан бозор муносабатларига ўтишдаги беш асосий тамойиллардан бири — ижтимоий ҳаётнинг барча соҳаларида қонун устунлигига эришиш, дейилгани бежиз эмас. Ватанимиз истиқлолга эришиб, сиёсий, ижтимоий ва иқтисодий ислоҳотларни амалга оширишга киришилар экан, юртбошимиз ишни миллий қадриятларни ҳаётга қайтариш — Баҳоуддин Нақшбанд, Имом ал Бухорий, Ҳаким ат-Термизий, Аҳмад Яссавий, Амир Темур, Улуғбек, Бобур каби буюк сиймолар номини замонлар чангидан тозалаб, улар ҳақидаги тарихий ҳақиқатни тиклашдан бошлагани ана шу мақсадни кўзда тутмаганмикан?

Зеро, шариат қоидаларида бировнинг ҳақига кўз олайтирмоқ катта гуноҳ саналади. Шундан бўлса керак, бизнинг ота-боболаримизда кўча эшикка қулф солиш расм бўлмаган. Ёки улар сўзда турмасликни ор билганлар.

Амир Темур замонларида савдо карвонларини махсус соқчилар шаҳардан шаҳарга кузатиб борган. Демоқчиманки, раиятга қараб иш тутиш, жамоат фикрини ҳурмат қилиш, ҳақ-ҳақиқатга интилиш халқимизнинг қонида бор. Фақат алғов-далғов замонлар зайли бизга ўз таъсирини ўтказган, холос. Оққан дарё доимо оқади, деганларидек, биз ана шу қадриятларимизга, урф-одатларимизга қайтяпмизки, бу ўз самарасини беради, албатта.

Мустақилликнинг дастлабки йиллари — қисқа вақт мобайнида барча соҳаларда ўз қонунларимиз ишлаб чиқилди. Ижтимоий-иқтисодий ислоҳотларнинг ҳуқуқий асоси яратилди. Демократик ҳуқуқий давлат барпо этиш йўлида қатъият билан ҳаракат қилинмоқда. Диёримизда тобора мустаҳкамланиб бораётган барқарорлик ва осойишталикнинг сабаби ҳам шундадир.

4. ВАТАН ҲАҚИДА ҚЎШИҚ

...Тўрт ҳамсафар журналист бир куни кечқурун Америкада кўрган-билганларимизни таҳлил қилиб ўтириб, шундай фикрга келдик:

Ҳақиқатан ҳам мустақиллик йилларида Ўзбекистонда барча соҳада тарихий ўзгаришлар амалга оширилибди. Биз бевосита мазкур ислоҳотлар жараёнининг ичида бўлганимиз учун кўзимиз ўрганиб қолган, уларни бор бўй-басти, моҳияти билан англай олмас эканмиз. Ўзбекистондаги ўзгаришларни ёрқин фаровон келажак сари қилинаётган ҳаракат суръатларини яққолроқ тасаввур этиш учун унга олисдан назар ташлаш керак экан!

Тошкентлик журналист Эля Шаль бундан 6-7 йил аввал Германияга кўчиб кетган эди. У яқинда юртимизда меҳмон бўлди.

— Бу ерда кечган йилларимни эслаб, одатимга кўра Тошкентни пиёда кезмоқчи бўлдим, — дейди у. — Ишонасизми, адашиб қоламан, деб қўрқдим. Кўчалар, хиёбонлар ўзгариб кетган. Қатор-қатор магазинлар, бозорлар, Ғарбдан фарқи йўқ. Одамлар, улар юзидаги эркинлик, ғурур ифодаси мени лол қолдирди. Неча йиллар мобайнида илк бор Чимёнда табиий булоқ суви — обиҳаётдан симириб ичдим. Бундай заминни, бундай юртни асраб-авайланглар!

...Юртга қайтгач, дўсту биродарларга, ҳамкасбларга сафар таассуротларини сўзлаб бердим. Ҳикоямни эшитиб, ниҳоясида улар шундай савол беришди. Наҳотки, Америкада ҳамма нарса ҳайратбахш ва гўзал! Бирон нохуш ҳолат, камчилик бўлмаса?

Инсонга бугунги ҳаётидан, турмуш даражасидан қониқмаслик хусусияти хос. Унинг ҳамма нарсани янада мукаммал, бунданда гўзал кўргиси келади. Бу ношукурлик эмас, балки одамзотни ҳаракатлантирувчи куч. Борингки, тараққиёт омилларидан биридир. Шундан бўлса керак, америкаликлар ҳам бугунги турмуш даражасидан қониқмайдилар. Ҳозирги конгресс аъзолари асосан «Мен ташқи дунё муаммолари эмас, биринчи галда ўз фуқароларимиз ҳаётини яхшилаш билан шуғулланаман» деган ваъдалар бериб депутат бўлишган. Аслида ҳам муаммосиз мамлакат йўқ.

Биз мамлакат пойтахти — Вашингтоннинг шундоқ юрагида — Капитолия ёнида уйсизларга емак тарқатилаётганини ҳам, ишсизларни ҳам, осмонўпар бинолари билан донг таратган Нью-Йорк кўчаларининг биз ҳаёл қилгандек озода, тартибли эмаслигини ҳам кўрдик. Лекин ўзга юрт ҳақида кўпроқ унинг ютуқлари, ибратли жиҳатлари тўғрисида гапирмоқ мақбулдир.

...Қалам тутмоқдан мурод, юртдошларга Америка Қўшма Штатларида кўрганларимиз ҳақида ҳикоя қилмоқ эди. Қарангки, ёзганларимизнинг деярли ярми Ўзбекистон ҳақида бўлибди. Тўғри, Америка гўзал ва фаровон мамлакат, шоир айтганидек, сеҳрли диёр! Лекин ҳар кимнинг Ватани аввало ўзи учун азиз! Шу маънода, америкаликларга ўз ватанлари нечоғли қадрли бўлса, биз учун Ўзбекистон шу қадар муқаддас ва мукаррамдир...

Ватанлар шодаси ичра
дурдона,
Ўзингсан дунёда танҳо,
ягона,
Қошингда бир умр бўлиб
парвона —
Ватаним, корингга ярасам
дейман.
Қисмат ташламасин
сендан йироққа,
Юрак дош беролмас
бундай фироққа,
Гўдакдек талпиниб она
қучоққа,
Йўғингу борингга ярасам,
дейман.
Бегона меҳрига зор
бўлмагайсан,
Дўст, ғаним қошида хор
бўлмагайсан,
Бирон фарзандингга тор
бўлмагайсан,
Ғуруру орингга ярасам,
дейман.
Сенга фидо бўлсин минг
битта жоним,
Сеники — нимага етса
имконим.
Бино бўлсанг буюк
Ўзбекистоним —
Ғиштдек деворингга
ярасам, дейман!..

Аҳмад ХЎЖА. ЎзА.
Тошкент-Вашингтон-Сакраменто-Нью-Йорк-Тошкент.

UZINFO МАРКАЗИ

Дунё: энг сўнгги воқеалар

АҲОЛИНИ РЎЙХАТГА ОЛИШ МАСАЛАСИ АТРОФИДА КУРАШ БОРМОҚДА

АҚШда 2000 йилда аҳоли рўйхатга олинади. Аммо бу масала атрофида ҳозирдаёқ баҳс-мунозаралар қизғин кечмоқда. Америка аҳолини рўйхатга олиш бюроси 2000 йилда ҳам сўров варақаси жуда кенг мазмунга эга бўлиши ва бу учун Конгресс 200 миллион доллар ажратишини таъкидламоқда. 1990 йилда қўлланган ва 2000 йилда ҳам қўлланилиши кутилаётган сўров варақаси 20 варақдан иборат бўлиб, ундан 60 та савол ўрин олган. Бу эса сўров жараёнини қийинлаштириб, кўпгина чалкашликларга олиб келиши мумкин, дейишмоқда, бу варақа муҳолифлари. Мазкур сўров варақасининг тарафдорлари эса бундай кенг миқёсдаги сўров миллий иқтисодиёт ва ўз-ўзини бошқариш тузилмалари учун жуда муҳим аҳамиятга эга дейишмоқда.

ДИНИЙ СЕКТАНИНГ СОБИҚ АЪЗОСИ АЙБИГА ИҚРОР БЎЛДИ

Охири замонни башорат қилган диний сектанинг собиқ аъзоси, 49 ёшли Икуо Хаяши судда ўтган йили жиноятчиларга Киеши Карийя деган кимсани ўғирлашда ёрдам берганлигини тан олди. Карийя диний секта таъсирига тушиб қолган опасини озод қилишга ҳаракат қилган. Тахминларга қараганда, уни ўғирлашни ушбу диний гуруҳ раҳбари Асахар буюрган. Гуруҳ аъзолари Карийяни куч ишлатиб Фудзияма тоғидаги ўз лагерларига олиб кетишган.

ВЕРТОЛЁТЛАР ТЎҚНАШИБ КЕТДИ

Австралияда иккита ҳарбий вертолёт тўқнашди. Ҳалокат натижасида тўққиз нафар десантчи ҳалок бўлди, саккиз нафари дараксиз йўқолди. Тахминларга қараганда, улар ҳам ҳалок бўлишган. Яна саккиз нафар киши жуда оғир аҳволда касалхонага ётқизилди. Мудофаа кучлари вакили Андриан Д. Нейг «биз 17 нафар энг асл ўғлонларимиздан ажралиб қолдик», деди. Бу машъум воқеа террорчиликка қарши кураш машқлари пайтида содир бўлди.

СУВАЙШДА ИККИ НАФАР ПОЛИЦИЯЧИ ЎЛДИРИЛДИ

Мисрда гумон қилинаётган уч нафар жангари ўқ отиш қуроли билан Сувайш канали ёнида икки нафар полициячини отиб ўлдирган. Шундан сўнг улар заргарлик дўконини талашга уриниб кўришган. Полиция бир жиноятчини Қоҳира яқинидаги саҳродан ушлаб олди. Қолган жиноятчилар қидирилмоқда.

СУД БИНОСИДА БОМБА ПОРТЛАДИ

Швециядаги Эскильстун шаҳри суди биносида бомба портлади. Портлаш натижасида бир киши ҳалок бўлди ва бир неча киши жароҳатланди.

УЙ ҚУЛАБ ТУШДИ

Покистон жанубида уч қаватли уй қулаб тушиши натижасида 22 нафар киши ҳалок бўлди, 25 киши эса жароҳатланди. Ушбу уйдан унчалик узоқ масофада бўлмаган жойда қазиш ишлари олиб борилган ва бу эса уй пойдеворига зарар етказган. Оқибатда ушбу машъум воқеа содир бўлди. Ҳалок бўлганларнинг орасида кўплаб аёллар ва болалар бор.

• Қонун «ишлаши» керак!

ҚИШЛОҚ ТАДБИРКОРЛАРИ ЎЗ ҲУҚУҚЛАРИНИ БИЛИШАДИМИ?

БОЗОР муносабатларига ўтилгач, қишлоқ тадбиркорлари, деҳқон (фермер) ҳамда жамоа хўжаликлари ўз ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилишни билишлари зарур.

Аммо қабул қилинган қонунлар ва янги қонуний ҳужжатлар ҳақида вақтида етарли ахборот ололмасликлари сабабли шартномалар тузиш ва ижро этиш чоғида уларнинг манфаатлари камситилади, тайёрловчи ва истеъмолчилар олган маҳсулотлари ҳақини вақтида тўламай, моддий зарар етказадилар. Шунга қарамай, қишлоқ тадбиркорлари ўз ҳақ-ҳуқуқларини қандай йўсинда талаб қилиб олишни яхши билмайдилар, бинобарин, бу борада юридик хизмат ходимлари кўмагига муҳтожлар.

Мухбиримиз қишлоқ хўжалик ходимларига ҳуқуқий ёрдам бериш мақсадида республика Олий хўжалик судининг судьяси, юридик фанлари номзоди Фозилжон Отахоновга бир неча саволлар билан мурожаат этди.

— Хўжалик низолари амалдаги қонун ҳужжатларига мувофиқ қайси органлар томонидан ҳал этилади?

— Табиийки, бозор муносабатларига босқичма-босқич ўтилаётган бугунги кунда тажрибасизлик оқибатида шартномалар тузишда гоҳо жиддий хатоларга йўл қўйилади, шунингдек, мажбуриятлар тўла бажарилмаганлиги боис у ёки бу томонга моддий зарар етказилади. Шу сабабли мулкчиликнинг турли шаклларига асосланган корхоналар, ташкилотлар, муассасалар, шунингдек, тадбиркорлар ўртасида иқтисодиёт соҳасида ва уни бошқариш жараёнида вужудга келадиган хўжалик низоларини Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 111-моддасига мувофиқ Олий хўжалик суди ва хўжалик судлари ҳал этади.

— Хўжалик судига кимлар мурожаат қилиш ҳуқуқига эга? Бунда қандай ҳужжатлар расмийлаштирилиши керак?

— Белгиланган судлов тартибига мувофиқ корхона, ташкилот, муассаса, шунингдек, деҳқон (фермер) хўжаликлари, хусусий корхона ва тадбиркорлар ўзларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатлари бузилган тақдирда уни тиклаш мақсадида хўжалик судларига мурожаат қилишга ҳақлидирлар. Бундай ҳолатда хўжалик судига ёзма тарзда даъво аризаси берилади. Ариза раҳбар ёки унинг ўринбосари, тадбиркор томонидан имзоланади.

— Даъво аризаси билан мурожаат қилиш учун қонун ҳужжатларида тайинли муддат белгиланганми?

— Ўзбекистон Республикаси фуқаролик кодексининг 84-моддасига биноан, ташкилотлар ва тадбиркорларнинг даъволари бўйича умумий бир йиллик, айрим турдаги талаблар учун эса қисқартирилган даъво муддатлари белгиланган. Масалан, қисқартирилган олти ойлик даъво муддати давомида айбнома, жарима, пеня ундириш талаблари, олиш-сотиш шартномаси бўйича сотилган ашёнинг камчиликлари, сифати пастлиги ёки бут бўлмаганлигидан келиб чиқадиган даъволар тақдим этилади.

Юкларни ташиш билан боғлиқ даъволар талабномага жавоб олинган ёки жавоб бериш муддати тугаган кундан бошлаб икки ой ичида тақдим этилади.

— Даъво аризасида асосан нималар кўрсатилиши лозим?

— Томонларнинг номи ва манзили, шунингдек, улар бўйсунадиган юқори ташкилотлар кўрсатилиши шарт. Баштари даъво баҳоланиши лозим бўлса, ўша баҳо ҳам кўрсатилиши керак.

Бундан ташқари даъво талаби асосланган ҳолатлар, аризада баён этилган ҳолатларни тасдиқловчи далил-исботлар, ундирилаётган ёки баҳсга сабабчи бўлган маблағнинг асосли ҳисоб-китоби, даъво тақдим этиш учун асос бўлган қонун ҳужжатлари, даъво талаби, агар у бир неча жавобгарга қаратилган бўлса уларнинг ҳар бирига қўйилган талаб ва ниҳоят, аризага илова қилинаётган ҳужжатлар ва бошқа далил-исботларнинг рўйхати даъво аризасида кўрсатилади.

— Даъво аризаларига хўжалик низосига оид бошқа ҳужжатлар ҳам илова қилиниши мумкинми?

— Мумкин ва лозим. Чунончи, даъво аризаси ва унга илова қилинган ҳужжатларнинг нусхалари жавобгарларга юборилганлигини, белгиланган тартиб ва миқдорда давлат божи тўланганлигини, даъво талабини қўйишга асос бўлган ҳолатларни тасдиқловчи ҳужжатлар илова қилинади.

У ёки бу ҳужжатни ҳақиқий эмас деб топишга оид аризага шу ҳужжатнинг нусхаси ёки ундан олинган ва гувоҳлантирилган кўчирма, шартнома тузишга мажбур қилишга оид аризага эса шартноманинг лойиҳаси илова қилинади.

— Хўжалик низоларини ҳал этиш муддати ва даъвони қондириш (таъминлаш) чора-тадбирлари қонун ҳужжатларида белгилаб қўйилганми?

— Албатта. Низолар мумкин қадар қисқа муддатларда, бироқ даъво аризаси олинган кундан бошлаб, кўпи билан икки ой ичида кўриб чиқилиши, ҳал қилувчи қарор қабул қилиниши ва тарқатилиши керак.

Хўжалик суди томоннинг, жараёнда қатнашаётган прокурорнинг аризасига биноан ёки ўз ташаббуси билан даъвони таъминлаш чора-тадбирларини кўришга ҳақлидир. Масалан, жавобгарга тегишли мол-мулк ёки пул маблағларини хатлаб қўйиши, жавобгарнинг муайян ва бошқа шахсларнинг низо мавзуига оид хатти-ҳаракатларни содир этишларини таъқиқлаб қўйиши мумкин.

— Хўжалик суди қандай ҳолатларда қарор ва қандай ҳолатларда ажрим чиқаради, уларни кимга, қандай муддатларда жўнатади?

— Низони моҳиятан ҳал этиш (даъвони қондириш, уни тўла ёки қисман рад этиш)да хўжалик суди ҳал қилув қарорини қабул қилади. Ушбу қарор ишни кўриб чиқиш ниҳоясига етказилганидан сўнг мажлисда судья томонидан эълон қилинади.

Агар низо моҳиятан ҳал этилмаётган бўлса (ишни кўриш кечиктирилганда, иш юргизиш тўхтатиб турилганда, даъво кўриб чиқилмай, қолдирилганда) хўжалик суди ажрим чиқаради.

Хўжалик судининг ҳал қилув қарори у қабул қилинган кундан бошлаб, узоғи билан 5 кун ичида томонларга жўнатилади.

— Бу қарор қандай тартибда ижро этилади? Агар тегишли томон уни ижро этмаса, қандай жазо чораси кўрилади?

— Хўжалик судининг қарори (ҳал қилув қарори, қарори, ажрими) қабул қилинган вақтдан бошлаб кучга киради ва у Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 114-моддаси, Хўжалик процессуал кодексининг 8-моддасига биноан республика ҳудудида ва давлатлараро битимга мувофиқ бошқа мамлакатларнинг ҳудудида барча давлат органлари, жамоат уюшмалари, корхона, ташкилот, муассаса ва уларнинг мансабдор шахслари ҳамда тадбиркорлик билан шуғулланувчи фуқаролар томонидан бажарилиши мажбурийдир.

Ижро учун буйруқ тақдим этилган орган хўжалик судининг пул маблағларини ундириш тўғрисидаги қарорини бажармаганлиги учун хўжалик суди унга ундириладиган маблағнинг 50 фоизигача бўлган миқдорда жарима солади.

Мансабдор шахс томонидан хўжалик суди чиқарган хусусий ажрим (қарор)ни кўриб чиқмаслик ёки ажрим (қарор)да кўрсатилган қонунни бузиш ҳолларини бартараф этиш чораларини кўрмаслик, шунингдек, хусусий ажрим (қарор)га ўз вақтида жавоб бермаслик энг кам иш ҳақининг уч бараваридан беш бараваригача миқдорда жарима солишга сабаб бўлади.

Мансабдор шахснинг суд ёки судьянинг ҳукми, ҳал қилув қарори, ажрими ёки қарорини қасддан бажармаслиги ёхуд уларнинг бажарилишига тўсқинлик қилиши Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 232-моддасига мувофиқ энг кам ойлик иш ҳақининг эллик бараваригача миқдорда жарима ёки беш йилгача муайян ҳуқуқдан маҳрум қилиш ёхуд уч йилгача ахлоқ тузатиш ишлари ёки уч йилгача озодликдан маҳрум этиш билан жазоланади.

«Халқ сўзи» мухбири
А. ЙЎЛДОШЕВ ёзиб олди.

ҲАР ДАҚИҚА ҒАНИМАТ

ФОТОРЕПОРТАЖ

Яккабоғ тумани деҳқонлари далаларда мўл ҳосил етиштиришди. Бу йил 11 минг 500 гектар лалми ерга ва 12 минг 950 гектар суғориладиган майдонга буғдой ва арпа экилди. Бу эса ўтган йилдагидан 3 минг гектар кўп демакдир. Айни кунларда хўжаликларда ғалла ўрими қизғин боряпти. Туман бўйича 135 та комбайн унум билан ишлатиляпти.

Тумандаги «Ўзбекистон» жамоа хўжалиги ва Карим Мойлиев номли жамоа-ширкат хўжаликлари ўримда пешқадамлик қилишяпти. Улар ҳар гектар суғориладиган майдондан 45-48 центнердан дон йиғиб олишяпти. Лалми майдонларда эса бу кўрсаткич 22-25 центнерни ташкил этмоқда.

СУРАТЛАРДА: Карим Мойлиев номли жамоа-ширкат хўжалик бош муҳандиси Комилжон Хушиев (чапдан учинчи) ўримда бош-қош бўляпти; буғдой ўрими; дончилик бригадаси етакчиси Жонқувват Ҳасанов; хўжалик техника хавфсизлиги бошлиғи Жўрақобил Мирзаев комбайнчилар Итолмас Султонов ва Зафар Тошевлар билан.

Ш. ШАРОПОВ (ЎзА) олган суратлар.

• Хатлардан сатрлар

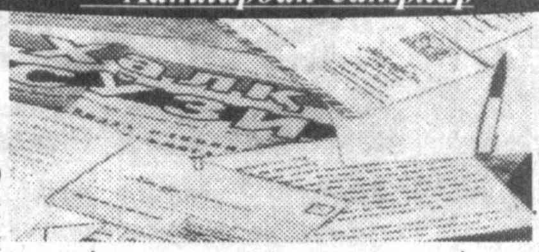

СОХТА «НАЗОРАТЧИ»ЛАР

22 март куни 710 сўм мукофот олган эдим. Афсуски бу пул менга насиб этмаган экан. Шу куни Халқлар дўстлиги майдонида 11-рақамли автобусга олд эшикдан чиқдим. Эшик олдида бир қанча йўловчи ёшлар тўсиқ ҳосил қилиб туриб олган эдилар... Пулимни олиб қўйишганини Беруний бекатига келганимдагина сездим.

Назоратчи киссавурлар автобус ҳайдовчисининг олдида туриб, йўловчилардан чипта ҳақини тўлашни талаб қилиб туришган эди. Улар бир-бирига қараб, кексаларга жой беринглар, деб ўзлари аёлларнинг сумкаларини яширинча тафтиш қилар эдилар.

Хуллас, йўловчи транспорти ҳайдовчилари олдида атайин тўпланадиган сохта назоратчи — киссавурлардан қутилиш керак. Чунки улар чиқаётган ва тушаётган йўловчиларнинг сумкаларини, чўнтакларини бўшатишади. Бундай ҳолни вояга етмаган ёшлар кўришмоқда. Табиийки, бу уларнинг тарбиясига салбий таъсир қилади.

И. РАСУЛОВ.

БУ ЙИЛ ҚАНДАЙ ҚИШЛАЙМИЗ?

Бизнинг Ғазғон қишлоғида ичимлик суви ҳамон муаммолигича қолиб кетаяпти. Халқ янги уйларга кўчиб ўтган бўлса-да, сувни сотиб олаяпти. Ота-боболаримиздан қолған биттаю битта булоқ бор, ундан сув ташиб келтириш азоб. Чунки булоқ қишлоқдан жуда олисда жойлашган.

Қишлоққа газ келтириш учун 1991 йилда хонадонлардан пул йиғиб олинган эди. Орадан шунча вақт ўтса ҳамки газдан дарак йўқ. Аҳоли эса берган пулига ҳануз ишониб ўтирибди.

Ғазғон қишлоғи чўл зонасида жойлашганлиги сабабли кишиларнинг ёқишга ҳеч нарсаси йўқ. Қишлоқ аҳли ўтган йили қишдан бир амаллаб чиқиб олди. Бу йил эса қурғоқчилик келаяпти, даштда ҳеч нима кўкармаяпти. Агар аҳвол шу йўсинда кетаверса, аҳоли қандай қишлашини бир тасаввур қилиб кўринг-а!

Рустам РАХМАТОВ,
Нурота тумани, (жами 21 имзо).

ПУЛИНИ ТЎЛАЯПМИЗУ АММО... ФОЙДАЛАНОЛМАЯПМИЗ

Термиз шаҳар алоқа тармоғи аҳолига хизмат кўрсатишда умуман ҳеч қандай тартиб-интизомга риоя қилмаяпти. Телефонимиз ойлаб, баъзида ҳатто, йиллаб ишламайди. Ўзимизга қарашли 3-АТС га қатнайвериб, жонимизга теккан. Ҳар ойнинг охирида бориб пулини тўлаб келамиз, аммо телефондан жўяли фойдалана олмаяпмиз.

С. СУВОНҚУЛОВ,
Термиз шаҳри (жами 5 имзо).

• Газетада босилмаса ҳам...

3 ТОННА ШЕЛУХА БЕРИЛДИ

Таҳририятимизга Сиёб туманилик II гуруҳ ногирони Муҳаммад Собиров моддий аҳволи қийинлашиб қолганлиги боис ёрдам сўраб мактуб йўллаган эди. Назоратга олинган мазкур шикоят бўйича қуйидаги жавоб хати олинди.

— М. Собировнинг шикояти вилоят ҳокимлиги томонидан ўрганиб чиқилди.

У ногиронларга тегишли барча имтиёзлардан фойдаланиб келмоқда. Аризада қўйилган талаблар имконият даражасида қондирилди. М. Собировга вилоят ҳокимлиги томонидан шахсий молларини боқиш учун Каттақўрғон ёғ-мой комбинатидан шу йил 17 май куни уч тонна пахта шелухаси ажратилди.

И. УСМОНОВ,
Самарқанд вилояти ҳокимининг ўринбосари.

ҚАРОР БЕКОР ҚИЛИНДИ

Шаҳрисабзлик мактаб ўқитувчиси, журналист Бахтиёр Сайидниннг «Икки муҳаррирга битта хат» сарлавҳали шикоят хати юзасидан эса қуйидагича жавоб келди.

Журналист Бахтиёр Сайиднинг шикоят хати вилоят ҳокимлиги томонидан атрофлича ўрганиб чиқилди. Шикоятда кўтарилган масала «Қашқадарё ҳақиқати» ва «Кашкадарьинская правда» газеталари бирлашган таҳририяти жамоасида муҳокама қилинди. Муҳокама чоғида арзномада келтирилган далиллар тўғри, деб топилди.

Худди шу камчиликлар туфайли ҳар иккала газета бош муҳаррирлари бугунги кунда ишдан олиниб, газеталар ягона таҳририятга бирлаштирилди. Жамоада айни пайтда газета чиқишларининг сифатини яхшилаш юзасидан бир қатор амалий чора-тадбирлар кўрилмоқда.

Ҳозирда таҳририятнинг Бахтиёр Сайид ва Абдунаби Бобоёровлар хатларидан фойдаланмаслик ҳақидаги қарори бекор қилинган.

И. КОЗИМОВ,
Қашқадарё вилоят ҳокимининг биринчи ўринбосари.

ГЎШТ-ЁҒ ЎЗЛАРИДАН

Арнасой туманидаги «Бухоро» паррандачилик ҳиссадорлик жамияти жамоаси бу йил давлатга икки миллион дона тухум, 37 тонна парҳез гўшт сотиш ниятида меҳнат қилмоқда. Аҳолини ўсимлик мойи билан таъминлаш учун бу ерлик тадбиркорлар 15 гектарда махсар етиштиряпти. Иқтисодчиларнинг ҳисобига кўра бу майдондан ўттиз тонна махсар ёғи олиш мумкин экан.

Ўз мухбиримиз.

"ЎЗЭЛЕКТРАСБОБСАВДО" АКЦИОНЕРЛИК ЖАМИЯТИ

қуйидаги электржиҳозларни ўз фирма дўконидан пул ўтказиш йўли билан сотади:

- ЛПО 2х40, РКУ-250 лампалари;
- КГ-220-1000х5, 25 Втдан 500 Втгача бўлган ЛОН, 60 Втли ДС, ДРЛ-250, 400 типидаги электр чироқлари;
- ёғли эл. радиатор мосламаси;
- эл. иситгич;
- 1 ва 2 қопқоқли эл. плиталар;
- галогенли ва турли хил автолампалар;
- "Фарҳод" русумли маиший хизмат насослари;
- телефон аппаратлари (ҳар хил);
- "Чайка" кир ювиш машинаси;
- "Атлант", "ДЭУ" типидаги икки камерали холодильниклар;
- "ДЭУ" видеоиккилик (51 диаг.);
- "ДЭУ" телевизорлари (37 диаг.);
- турли хил вентиляторлар;
- радиотелефонлар (рад. 300 м);
- радиоприёмниклар;
- "БК-2500" совутгичлари;
- эл. гўшткиймалагич, кофемайдалагич;
- ҳаво кучайтиргичлар;
- DX-486 P/2-66 компьютерлари;

48-43-40, 48-37-25, 48-43-32,

48-53-42, 48-43-54, 48-37-26.

- биллур лампалар;
- ЭШ-188 русумли эл. каралар;
- "Silex", "Карат" касса аппаратлари;
- ППБН симлари ва КГ кабеллари;
- эл. дазмоллар (турли хил);
- "Ситизен" калькуляторлари;
- "Роботрон-47,67" ёзув машинкаси;
- ТСМ пайвандлаш аппарати;
- инглиз-рус тиллари таржимони;
- электромагнитлар (ЭД);
- маг. ипга солиш механизми;
- аппаратлар;
- кнопкали доимий бошқарув пакетлари;
- РПУ-2 русумли реле;
- Я-5000, ШРС-1 бошқарув қутилари;
- 60-250А кучли ток ўтказиш қутилари;
- СТ-60, СТ-90, 135 аккумуляторлар;
- СГБ-4-16 куб. м.ли газ ўлчагичлар;
- 15, 32, 40, 65, 80, 100 диаметрли сув ўлчагичлари;
- Ш-4541 типидаги иссиқлик регуляторлари;
- турли хил манометрлар.

Манзил: Тошкент, Усто Ширин кўчаси-125 (мўлжал - "Ўзметаллсавдо" базаси қаршисида)

• Нуқтаи назар

ЧЎЛГА ҲАМ ЭЪТИБОРУ ҒАМХЎРЛИК КЕРАК

Чўл деганда дастлаб кўз олдимизга сув чиқмас дашту биёбон келади. Сув бўлмагандан кейин манзара ҳам шунга хос: кўз илғамас ялангликлар, қумликлар, офтобда жизғанаги чиқиб ётган ўт-ўланлар...

Гарчи чўлнинг манзараси шундай бўлса-да, у асло нокерак макон эмас. Агар эътиборсиз ташлаб қўйилмаса, беҳисоб неъматлар манбаи бўла олади. Инсон тирикчилигини таъминловчи унумдор ерлардан асло қолишмайди. Негаки, чўлни яратган она-табиат унга хос ҳайвоноту наботат оламини ҳам яратиб қўйибди. Яъни, табиатнинг мувозанат занжирларида унинг ҳам муносиб ўрни бор. Сурув-сурув қўйлар, уюр-уюр от ва туяларнинг яйраб юриши, кўпайиши, инсон дастурхонининг бойиши учун айнан шу чўллар керак. Фақат улargина эмас, чўлу биёбонлардаги неча хил ёввойи жонзотлар ҳам инсон учун зарур. Агар улар бўлмаса, табиатимиз ғариблашиб қолган бўлур эди.

Аммо сўнгги йилларда чўл майдонлари камайиб бораётир. Айниқса, янгидан ўзлаштирилган баъзи ерларда зироатчиликнинг нотўғри йўлга қўйилиши, суғориш ишларининг пухта ўйланмасдан олиб борилиши боис сизот сувлари кўпаймоқда. Оқибатда боғлар қуримоқда, сунъий кўллар ҳосил бўлиб, чўлларни домига тортиб кетмоқда. Бухоро ва Қашқадарё вилоятлари ҳудудидаги Денгизкўл, Сирдарё, Жиззах, Навоий вилоятларидаги Арнасой, Қорақалпоғистоннинг унумдор ерларини шўрхокка айлантирган янги кўллар шулар сирасига киради.

Моддий неъматларни кўпайтириш мақсадида экинзорларни кенгайтириш лозим. Бунда, албатта, ўша далаларга ёнма-ён жойлашган мавжуд экинзорлардан қандай фойдаланилаётганлигини ҳам назардан қочирмаслигимиз керак. Айрим уста зироатчилар икки-уч марта ҳосил олаётган бир пайтда шунча майдондан ҳатто уруғлик сарфини қоплашнинг уддасидан чиқмаётган, яъни ернинг умрини бекорга ўтказаётган хўжаликлар ҳам бор. Улар қанча камайса, унумсиз далалар тезроқ ўз эгасининг қўлига тегса, чўлларга «ҳужум» ҳам шунча камаяди, дала далалигича, чўл чўллигича қолади.

Яна бир масала. Сўнгги йилларда Орол денгизининг қуриган қисмидан кўтарилаётган тузли чанглар ва тўфонларнинг таъсирида Қизилқумдаги чўллар самарадорлиги камайиб кетди. Кўп жойларда эса табиий ҳолда ўсган саксовулзорлар сийраклашиб бораётир. Бу ҳол она-заминнинг ҳар қарич тупроғи унумдорлигини ошириш учун чўлларнинг табиий қиёфасини тиклашни тақозо этмоқда. Бунга чўлларда сунъий ўрмонзорлар яратиш, саксовулзорлар майдонини кенгайтириш орқали эришиш мумкин. Чўлга ҳам эътибору ғамхўрлик керак!

Шунда чўл маъмурчилик хазинаси сифатидаги файзу фазилатини сақлайди.

Адиба АБДУЛЛАЕВА.

ЎЗИНИ ЎЗИ... ТОПГАНЛАР

Биз шу йил 8 май куни ғалабанинг 51 йиллиги муносабати билан фахрийларни табриклаш ва шаҳид бўлганларни хотирлаш мақсадида маҳаллада ташкил этилган йиғинда тўпландик. Дастурхон устида суҳбатлашдик.

Юнусобод тумани «Ўзбекистон — Минор» маҳалласи аҳли тантана ва маросимларни ҳамиша шу зайлда аҳиллик билан ўтказади. Маҳалла оқсоқоли йиғинни кириш сўзи билан очиб, фахрийларни чин қалбдан табриклади. Сўнг собиқ жангчиларга 1994 йилда чоп этилган 4 жилдлик «Хотира» китобини тақдим этишди.

Ўтирганлар китобни варақлаётиб, бир нимани қидираётгандай шошиб қолишди. Ҳа, қидирган нарсаларини топишди. Не кўз билан кўрайликки, ўзларини-ўзлари топишди! Ҳамма уларни қайтадан кучоқ очиб табриклади.

Эндиги сўз «топилган»лар ҳақида:

«Абдурайимов Ҳамид, 1922 йилда туғилган, оддий аскар. 1942 йил 28 январда бедарак йўқолган». Тошкент шаҳар «Хотира китоби» 3 жилд, 145 саҳифа.

Ҳамид Абдураимов ҳозирда невара, эвара кўрган нуроний отахон. Асосан гулчилик ва агрономия ишлари билан шуғулланади. Юнусобод тумани «Ўзбекистон» маҳалласидаги Дилозар кўчаси, 26 уйда истиқомат қилади. Шу йиғинда унинг укаси Абдумажид ҳам бор эди. У акаси билан қайтадан кучоқлашиб кўришди.

«Имас Авикдор Азикович, 1920 йилда Тошкент шаҳрида туғилган. 40-алоҳида ўқчи батальонида оддий аскар бўлган. 1942 йилда Рождественский қишлоғи яқинида ҳалок бўлган». «Хотира» китоби, 3-жилд, 223 саҳифа.

Ҳозир Имас Авикдор Юнусобод тумани «Ўзбекистон» маҳалласидаги Ҳуснутдин Асомов шоҳ кўчаси, 14 уйда истиқомат қилади. Касби муҳандис. Энг мураккаб приборлар, асбоб ва тузувлар билимдони... Маълумки, бу икки инсон бир неча бор ҳисобдан ўтказилиб, қайд қилинган, туман ижтимоий таъминот бўлими рўйхатида ҳам бўлишган. Аммо уларнинг ўз ёнларида яшаб юрганларига ҳеч ким эътибор бермаган...

Ҳасан МАТЁҚУБ ўғли,
маҳалла котиби.

Ўзбекистон Республикаси Бизнес-фонди
Ўзбекистон Республикаси фан ва техника Давлат қўмитаси
"ЦМИ" инновацион фирмаси
"OFFICE & BANK'96"
(бизнес учун ҳамма нарса)
УЧИНЧИ ЙИЛЛИК МИЛЛИЙ КЎРГАЗМА
шу йил 18-22 июн кунлари "Ёшлик" спорт аренасида ўтказилишини маълум қилади.

DAEWOO C&C
Амати
Найтов
Ташмир
ТашСВТсервис
АВМ Компьютер-сервис

Компьютер-Азия
Фламенко
Авиаброк-консауд
Гексер
ЛИД
Frezza

Бош хомий

Кўргазма маъмурияти:
тел.: (3712) 41-59-74, 62-95-61.

· Абдурауф Фитрат таваллудининг 110 йиллиги олдидан

XX аср ўзбек адабиётининг мумтоз вакилларидан бири Абдурауф Фитрат ижодини, айниқса, унинг драматик асарларини ўрганаётган адабиётшунос олим Илҳом Ғаниевнинг «Фитрат, эътиқод, ижод», «Фитратнинг трагедия яратиш маҳорати», «Фитратшунослик» каби китоблари адабиётимизнинг энг кам ўрганилган даври — 20-30 йиллар адабий оқимлари, турли қараш ва йўналишлари ҳақида бой маълумотлар беради. Чунончи, «Фитратнинг трагедия яратиш маҳорати» монографиясида масалалар талқинидаги изчиллик, илмий жиҳатдан мантиқий яхлитлик кўзга ташланади.

«АБУЛФАЙЗХОН»
БИРИНЧИ ЎЗБЕК ТРАГЕДИЯСИ

«Абулфайзхон» — биринчи ўзбек трагедияси» деб номланган боб фожианинг яратилиш тарихи ва тақдири, ўрганилиши, буюк Шекспир ижоди билан қиёсига бағишланган. Тадқиқотнинг муҳим томони шундаки, Фитрат яшаган мураккаб давр воқелиги, Туркистондаги чор истилосининг даҳшатли фожиаларининг оқибати ва большевиклар тузуми (социализм)нинг зулм-зўрликлари, мамлакатда оммавий шубҳа, қатлиом, шахсга сиғинишнинг авж олиши каби масалалар чуқур, фалсафий мушоҳада қилинади. Маълумки, Фитрат «Абулфайзхон» фожиасини 1924 йил, янги Октябрь тўнтаришидан етти йил кейин ёзган. Асарга аштархонийлар сулоласининг (1597-1747) энг сўнгги ҳукмдори Абулфайзхон даври (1711-1747) тарихий воқелари асос қилиб олинган. Фитрат айтмоқчи бўлган ғоя — зулм ва зўравонликка асосланган ҳар қандай тузум алал-оқибат таназзулга маҳкумлигини тадқиқотчи матн таҳлили орқали, тарихий далилларга қиёсан тўғри ёритган.

Бир қарашда «Шекспир ва Фитрат» фасли гўё анъанавий қиёслашдек таассурот уйғотади. Аммо Шекспирнинг «Ҳамлет» ва «Макбет»и билан «Абулфайзхон» даги ғоя, образ, рамзларнинг оҳори, қиёси ёш олимнинг ўз талқин усулига эга эканлигига ўқувчини ишонтиради.

Кўпгина адабиётшуносликка оид китобларда охири ўлим, фожиа билан тугаган саҳна асари трагедия, деб тушунтирилади, Аммо И. Ғаниев бу таърифнинг мукаммал эмаслиги, ўлим билан тугаган ҳар қандай асар фожиа жанри талабига мос келавермаслигини ҳам алоҳида қайд этади. «Трагедия жанрининг ўзига хос хусусияти шундаки, — деб ёзади у — воқеалар ривожи пировордида қаҳрамонларнинг ҳалокатини туғдиради. Бироқ фожиа-ўлим билан тугашлик трагедиянинг бош хусусияти эмас. Бунда қаҳрамоннинг ўлими зиддиятнинг кескинлигидан, муросасиз кураш жараёнидан, характерларнинг бир-бирига қаршилигидан келиб чиқади. «Абулфайзхон»даги конфликт ҳам ана шундай кескин, чуқур ва келиштириб бўлмайдиган трагик характерига эга. Абдулфайзхон салтанатининг инқирози ва ҳалокатининг бош сабаби ҳам уни ижтимоий тараққиётнинг ўзи инкор қилганлигида.

Китобнинг «Тарихий воқеалар ва бадиий талқин» бобида XVII-XIX асрда яратилган тарих китоблари билан «Абулфайзхон»ни қиёсларкан, муаллиф 20 дан ортиқ тарихий манбани синчиклаб ўрганган. У Фитрат ўз трагедияси учун тарих чорраҳасининг энг зиддиятларга бой, кескин нуқталарини танлаб, бадиий ҳақиқатга айлантирган деган хулосага келади.

Тадқиқотнинг «Абулфайзхон»нинг образлар дунёси ва фалсафий концепцияси деб номланган сўнгги боби тарихий шахслар, бадиий тўқима ва рамзий образлар таҳлилига бағишланган. Олим трагедиядаги бирор бир деталь (тамсил)ни беэътибор қолдирмайди. Асар бошида ёниб турган «Чилчироқ»нинг фожиа охирида даҳшат ичра ўчиши билан боғлиқ жиҳатларигача фалсафий мушоҳада қилади. Фитрат англатмоқчи бўлган рамзлар, сўзлар пардасига ўраб берган ҳақиқатларни ўқувчига тушунтиришга ҳаракат қилади. Айниқса, Хаёл (ноҳақ қатл этилган Сиёвуш руҳи) рамзий образининг талқини ўта жонли, қизиқарли ҳамда ишончли чиққан. Зеро, Фитратнинг миллий истиқлол, Туркистон бирлиги ғоялари ҳам худди ана шу образда намоёндир.

Абдуғаффор АЛЛАМУРОД.

ШАРШАРА

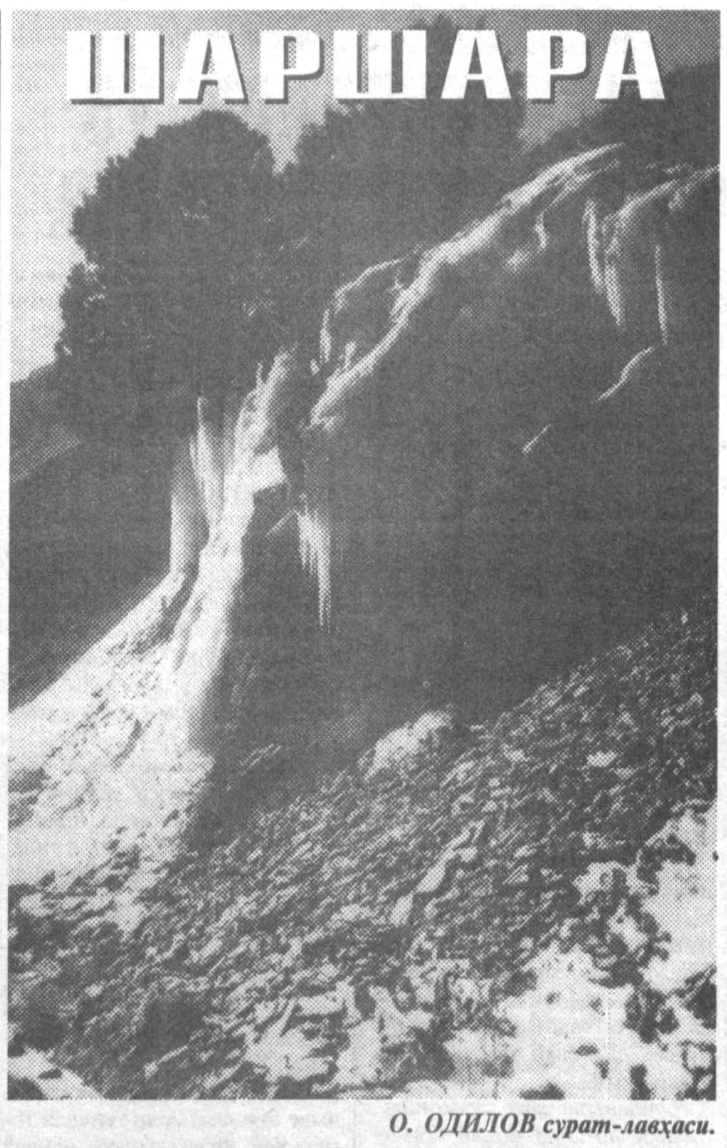

О. ОДИЛОВ сурат-лавҳаси.

РАНГ-БАРАНГ ОЛАМ

УЧ КУНЛИК ҚАРОР

Костромада маҳаллий ҳокимият ғалати қарор қабул қилганидан ҳамма таажжубда.

Қарорнинг мазмуни шундай: «мушук ва итларнинг кўча ва ҳовлиларда бемалол юриши қатъиян тақиқланади». Қарор кучга кирди. Шу билан бирга жойларда ит ва мушук тутадиган овчи гуруҳлари ҳам тузилди. Бироқ ҳужжат моҳиятини ҳайвонларга тушунтиришнинг иложи бормикин? Ҳозирча аҳоли ана шу муаммони қандай ҳал этишнинг йўлини тополмаяпти. Лекин овчилар гуруҳи ҳам ўз вазифаларини сидқидилдан бажаришаяпти. Улар иш бошлаганининг иккинчи куниёқ режасини дўндириб қўйишди. Олтита катта сарой ва атрофи тўр билан ўралган ҳовлилар ит ва мушукка тўлиб кетди. Орадан бор-йўғи уч кун ўтди. Уларни эгалари олиб кетгунча боқишнинг иложи бўлмай қолди. Шу боис маҳаллий ҳокимият ҳайвонларни қўйвориш ҳақида яна битта қарор чиқарди.

МАШҲУРЛАРИ ТЎПЛАНГАН

Нижегород шаҳар кинотеатрида антиқа кўргазма очилди.

Киномарказ хизматчиси Диана Сомова умр бўйи адабиёт ва фильмларнинг аёл қаҳрамон (бош ва машҳур)лари тимсолини акс эттирувчи қўғирчоқларни йиққанди. У ана шу коллекциясини кўргазмага қўйди. Ў-ҳу, у ерда кимлар йўқ дейсиз. Анна Каренинами, Клара Донимерми, «Катта вальс»даги Мануэла, ҳатто ҳабашистонлик машҳур қўшмачи Амнере ҳам шу сафда.

ФОТОМОДЕЛГА УЙЛАНДИ

Италиянинг Пиобиччио қишлоғидаги хунук одамлар жамиятининг фаолияти тобора кучаяпти.

Жамият тузилганига юз йилдан ошди. 1879 йилда 128 киши ўта хунук бўлгани туфайли оила қуролмай бирлашган эди. Ҳозирда уларнинг сони уч мингдан ошиб кетди. Энди улар орасида аёллар ҳам бор. Айни пайтда бу ташкилотнинг устави кучга кирган. Унга кўра жамият аъзоси бўлган эркаклар фақат ўз сафдоши — жамият аъзоси бўлган аёлларга уйланиши мумкин. Шундай қилиб, ташкилот ичида севишганлар сафи тобора ошиб ҳар куни тўй-тўйга уланаяпти. Яқинда жамият раиси Пьетро Певачо устав қоидаларига риоя қилмай ниҳоятда гўзал фотомодел (сурат)га уйланганини ошкор этди. Сафдошлари бутун мамлакатга катта шов-шувга сабаб бўлган унинг бу ишини сотқинликдан бошқа нарса эмас, деб баҳолашди.

ҲОЗИРЧА ҲАКАМЛАР БОШ ҚАҲРАМОН

UEFA EURO 96 England

Футбол бўйича ўнинчи бор ўтказилаётган Европа чемпионати айни қизғин паллага кирди. Чемпионат ҳозирча аввалгиларига нисбатан дарвозаларнинг кам ишғол қилинаётганлиги билан фарқ қилаяпти. Жаҳон чемпионатида ўйинлар савиясини терма жамоалардаги «юлдуз»лар белгилаган бўлса, Европа чемпионати майдонида бутун жамоа бўлиб ўйин кўрсатиш хусусияти кўпроқ кўзга ташланяпти.

Чемпионатнинг яна бир ўзига хос томони шунда кўриняптики, учрашувларда ҳакамлар фаолияти яққол сезилиб турибди. Албатта, майдонда футболчиларнинг қўполлигига қарши кенг миқёсда кураш бошланганлиги ва бунинг учун ҳакамларга катта имкониятлар берилгани яхши, чунки жаҳон миқёсида соф футбол ўйини учун кураш аллақачон кун тартибига чиққан эди. Европа чемпионатида футболчилар ҳаддан ташқари кўп марта огоҳлантирилаётгани ҳам шунинг натижасидир. Эътибор беринг, чемпионатнинг дастлабки тўрт кунидаёқ 47 нафар футболчи огоҳлантирилди, икки нафар ўйинчи эса майдондан четлатилди. Лекин ҳакамларга берилган кенг ҳуқуқ ҳар доим ҳам майдонда ижобий натижа бермаяпти, яъни улар кўплаб хатоларга йўл қўйишмоқда. Жумладан, Руминия терма жамоасининг муддатдан олдин баҳслардан чиқишида ҳакамларнинг ўзига хос «ҳисса»си бор. Терма жамоанинг болгарияликлар билан учрашувида ярим ҳимоячи Константин Гилчанинг кучли зарбасидан сўнг тўп дарвоза тўсинига тегди ва дарвоза чизиғидан ичкарига тушиб, яна майдонга қайтди. Буни шу куни Ньюкасль шаҳрининг марказий стадионига келган кўпгина томошабинлар кўрди, миллионлаб ойнаи-жаҳон мухлислари гол бўлганлигига шак-шубҳа қилган эмас, лекин учрашув ҳакамлари буни пайқашмади. Испания-Болгария учрашувида Стоичков, Италия — Россия учрашувида Казираги (биринчи тўп) ўйиндан ташқари ҳолатда туриб гол уришди. Португалия — Туркия учрашувида эса бош ҳакам португалияликлар дарвозаси томон яққол 11 метрлик пенальтини бермади. Бунинг натижасида Руминия, Туркия терма жамоалари муддатдан олдин баҳслардан чиққан бўлишса, россияликларда 1 фоизлик имконият қолди.

Биз чемпионат олдидан Хорватия терма жамоасининг кутилмаган «совға»лар содир этиши мумкинлигини қайд этгандик. Шундай ҳам бўлиб чиқди. Хорватлар дастлаб Туркия терма жамоасини (1:0), сўнг Европа чемпиони Дания терма жамоасини йирик ҳисобда (3:0) мағлубиятга учратиб, 16 жамоа орасида биринчи бўлиб, 1/4 финалга йўлланмани нақд қилиб қўйишди.

Кеча барча гуруҳларда баҳслар якунланди. 22 июнь куни чорак финалда учрашадиган дастлабки икки жуфтлик эса Англия — Голландия (4:1), Шотландия — Швейцария(1:0), баҳсларидан сўнг маълум бўлади. Демак, чорак финалда Англия — Испания, Франция — Голландия жамоалари ўзаро куч синашади.

Расул ЖУМАЕВ.

БУЮК ҚЎШИҚЛАР

Анор НАЗАРОВ, «Ўзбекнаво» гастроль-концерт бирлашмасининг бош директори:

Ватан — ҳамиша буюк ва суюк сўз, ширин туйғу. Унга бўлган севгимиз, меҳр-муҳаббатимиз ҳеч қачон эскирмайди ва сўнмайди. Аксинча, тобора янгиланиб, мавжланиб, ёлқинланиб боради. Ҳар бир даврнинг шоирлари Ватан ҳақида шеър ёзади, бастакорлари куй бастайлайди, хонандалари қўшиқ айтади. Яқинда бир шоирнинг шеърини ўқиб қолдим. Қуйидаги сатрлари менга жуда қаттиқ таъсир этади:

Баҳорингда тоғу-тошлар
гуллайди.
Қулоқсиз жилғалар шўх
қиқирлайди,
Саҳролар бағрида қум
шивирлайди:
Менга саксовулнинг сояси —
Ватан.

Тасаввур қилинг, бепоён саҳро қучоғида, жазирама қуёш остида жизғанак бўлган саксовулнинг соясида бир зум тин олиб, роҳатлангани учун уни ўзига улкан бошпана — Ватан деб биляпти.

Ўзбекистон мустақиллигининг беш йиллигига бағишлаб ўтказилаётган қўшиқлар кўрик-танлови юртимизнинг етти яшаридан етмиш яшаригача дахлдор бўлиб, у ҳар биримизнинг қалбимиз қаватларида ётган туйғуларга жон бағишлади, тилга киритди. Мазкур танловни тарихий воқеа тарзида ўтказиш биз учун ҳам фарз, ҳам қарз. Чунки бизнинг халқ сифатидаги қиёфамизнинг қай даражада эканлигини, табиийки, маънавиятимиз белгилайди. Қўшиқ эса маънавиятнинг ажралмас, ноёб бир бўлагидир.

OʻZBEKISTON-VATANIM MANIM QOʻSHIQLAR KORIK-TANLOVI

Ўйлашимча, ҳар бир жонкуяр санъаткор, у хоҳ профессионал, хоҳ ҳаваскор бўлсин, ўз қўшиғи билан кўрикда иштирок этишга интилди. Кези келганда мен уларга миннатдорчилик билдириб ўтмоқчиман. Сабаби уларнинг ҳар бири ўз имконияти даражасида танловнинг муваффақиятли ўтишига ҳисса қўшмоқда. Ғолиб бўлавермаса-да, майдонга тушмоқнинг ўзи ҳам жасорат ва мардликдир. Жумладан, ўзимнинг ҳам «Ўзбекистон муштарак», «Озод элнинг ўғлиман», «Мен нечун севаман Ўзбекистонни» номли қўшиқларим танловда қатнашяпти. Ҳамкасбларимдан Д. Омонуллаева, Р. Абдуллаев, А. Икромовнинг ҳам гўзал асарлари бор.

Кўрик-танловнинг якунловчи жараёни бошланиб, 4 йил давоми (1991-95 йиллар) да яратилган асарларни саралаш ҳам ниҳоясига етай деб қолди. Улардан 30 га яқини танлаб олинди. Бундан ташқари «Ўзбекнаво»га қарашли профессионал хонандалар ва эстрада вокал-чолғу ансамбллари томонидан яратилган янги қўшиқларнинг танловда иштирок этиши тўғрисида тавсияномалар тайёрланган. Кенг кўламда ўтаётган кўрик-танловдан умидим катта. Шу муносабат билан газеталар таҳририятига иккита таклифим бор. Биринчиси, газета саҳифаларида халқ фикрига кенг ўрин бериш керак. Иккинчидан, ғолиб қўшиқларни матн ва нотаси билан эълон қилиб бориш мақсадга мувофиқдир. Чунки минг эшитгандан кўра бир бора кўрган афзал, деганларидек, газетада чиққан нарсани ҳар бир одам кўради, ўқийди ва мушоҳада қилади. Қолаверса, кўрик танлов жараёнини ҳамдўстлик мамлакатлари ва чет эл давлатлари ҳам кузатиб бормоқда.

Хуллас, кўнглимни июль ойида тугалланадиган танловда халқ жўр бўлиб айтадиган қўшиқлар кашф этилади, деган ишонч тўлдириб турибди.

«Халқ сўзи» мухбири Г. ХУСАНОВА ёзиб олди.

ЖАҲОН ИҚТИСОДИ ВА ДИПЛОМАТИЯ УНИВЕРСИТЕТИ 1996/97 ЎҚУВ ЙИЛИГА ҚАБУЛ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ.

Қабул 25 июндан 7 июлгача қуйидаги мутахассисликлар бўйича бўлиб ўтади: халқаро муносабатлар, халқаро журналистика, халқаро ҳуқуқ, халқаро иқтисодий муносабатлар, шунингдек халқаро туризм (контракт — шартнома асосида).

Абитуриентлар қабул комиссиясига қуйидаги ҳужжатларни тақдим этадилар: қабул имтиҳонларида иштирок этиш ҳақида ариза, баҳолари аъло ва яхши, ўрта бали 4,6 дан кам бўлмаган ўрта (ўрта махсус) маълумот ҳақидаги ҳужжатнинг асл нусхаси; турар жой бўйича тиббий муассасадан олинган N 086-У шаклдаги тиббий маълумотнома ва ВКК хулосаси; 3х4 катталигидаги 4 дона фотосурат.

Паспорт ва ҳарбий гувоҳнома (ёки ҳарбий билет) абитуриент томонидан шахсан тақдим этилади.

Имтиҳонлар 8 июлдан 14 июлгача Жаҳон иқтисоди ва дипломатия университети биносида, кўп балли тизим бўйича, компьютерни қўллаган ҳолда махсус тест синовлари орқали ўтказилади.

Университетда ўқиш учун пул тўланади.

Пул тўлови тест синовлари натижалари эълон қилингандан сўнг, Мандат комиссиянинг тавсияномаси бўйича пул ўтказиш ёки накд пул тўлаш усули билан фақат банк муассасалари орқали 1996 йил 20 августгаа бўлган муддат ичида амалга оширилади.

Университетга қабул қилиш рейтинг тизими бўйича олинган балларни ҳисобга олган ҳолда Ўзбекистон Республикаси ўқув юртларига қабул қилиш комиссиясининг қарори асосида, шунингдек, ўқув учун пул тўланганлигини тасдиқловчи молиявий ҳужжат асосида амалга оширилади.

Жаҳон иқтисоди ва дипломатия университетига бошқа давлат фуқароларини, шунингдек, чет эл компаниялари, қўшма корхоналар, ассоциация, концерн, фирмалар буюртмаларга биноан қабул қилиш контракт — шартнома асосида амалга оширилади.

Манзил: 700137, Тошкент шаҳри, Буюк ипак йўли кўчаси, 54, 2-ўқув биноси.
Маълумот учун телефонлар: (3712) 67-08-51, 67-09-21.

Жаҳон иқтисоди ва дипломатия университетидаги вакант лавозимларига қабул эълон қилади

Жаҳон иқтисоди ва дипломатия университети ўзининг юқори малакасига ишончи комил бўлган, ўзбек, рус, инглиз (немис, француз) тилларини билувчи, жаҳон сиёсий тарихи, сиёсатшунослик, дипломатия, социология, умумий иқтисод назарияси, жаҳон иқтисоди ва савдоси, молия ва валюта-кредит муносабатлари, менежмент, маркетинг, халқаро ва фуқаро ҳуқуқи, халқаро журналистика, информатика назарияси, математика, мамлакатшунослик, мантиқ, руҳшунослик, инсоният тараққиётининг тарихий, маданий ва фалсафий муаммолари соҳаларида олим ва мутахассисларни контракт асосидаги илмий-педагогик ишга қабул қилиш ҳақида эълон қилади.

Меҳнат шартномалари ўзаро манфаатли индивидуал шартлар асосида, фан ва тилларни билиш даражасини аниқловчи суҳбат натижаларига кўра тузилади.

Ўқитувчиларнинг иш ҳақи олий ўқув юртларида амалда бўлган маошлардан юқоридир.

Жаҳон иқтисоди ва дипломатия университети ходимларининг фарзандлари учун ихтисослаштирилган гимназия очилган.

Ҳужжатлар (ариза, фотосуратли шахсий варақа, олий маълумот, илмий даража ва унвонлар дипломларининг нусхалари, илмий ишлар рўйхати, университет йўналиши бўйича тайёрланган лекция ва махсус курслар рўйхати ва таркиби, тақриз ва тавсияномалар) 1996 йил 15 июлдан 10 августгача бўлган муддат ичида 700137, Тошкент, Буюк ипак йўли кўчаси, 54 манзилида қабул қилинади.

Алоқа телефони: 67-16-35.

МЕҲРИБОНЛИК

«Соғлом авлод учун» жамғармасининг вилоят бўлими ишончли ҳомийлар кўмагида ўз фаолияти доирасини тобора кенгайтиряпти.

Ўтган йили жамғармага «Мерседец-Бенц» фирмаси кўчма амбулатория — «Амбуланс» совға қилган эди. Бу транспорт воситасидан узоқ қишлоқларда яшовчи беморлар ҳам эндиликда фойдаланмоқдалар. Оналар ва болалар соғлигини ҳимоя қилиш, қишлоқ аҳолисига тиббий хизмат доирасини кенгайтириш мақсадида молия бошқармаси жамғарма ҳисобига 150 минг сўм ўтказди. Бу маблағ эвазига Ғаллаоролда болалар учун парҳез ошхонаси, Бахмалда доривор гиёҳ шарбатлари дўкони очилди.

Вилоят матлубот жамиятлари уюшмаси берган йигирма беш минг сўмлик маблағ эвазига ўн беш нафар янги фарзанд кўрган оналарга совғалар, дори-дармонлар етказиб берилди.

Ҳ. НАБИРАЕВ.

Ўрта Осиё савдо компанияси
қуйидагиларни сотади:

* МАЗ-5336 (суперМАЗ) автомашиналарининг олдинги ойнаси;
* турли хил металл прокатлари (қувур, арматуралар);
* турли хил автошиналар.

Исталган турдаги ишлаб чиқариш-техника ва рўзғор маҳсулотларини (Россия, Қозоғистон, Украина) етказиб бериш ва шундан сўнг ҳисоб-китоб қилиш имконига эгамиз.

Алоқа учун телефонлар: 77-76-95, 78-50-83.
Тел./факс: 77-77-61.

Ўзбекистон Республикаси Ижтимоий таъминот вазирлиги Тошкент шаҳар ижтимоий таъминот бошқармасининг собиқ бошлиғи, республика миқёсидаги шахсий пенсионер
Муновар АРИПОВАнинг
вафот этганлиги муносабати билан марҳумнинг оила аъзоларига ва яқинларига чуқур таъзия билдиради.

032323 рақамли шаҳодатномани тўлдирилмаган варақаси йўқолганлиги туфайли бекор қилинади.

ХАЛҚ СЎЗИ · НАРОДНОЕ СЛОВО

МУАССИСЛАР:
Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси

Бош муҳаррир:
Анвар ЖЎРАБОЕВ.

БЎЛИМЛАР:
Парламент 33-57-34;
Хатлар 33-07-48;
Мерос ва қадриятлар 36-29-89;
Қишлоқ хўжалиги 36-07-94;
Иқтисодиёт 36-36-65;
Маънавият 36-35-60;
Тунги муҳарририят 33-10-28.
Эълонлар 36-09-25, Вахтёр-33-10-60

· **МАНЗИЛИМИЗ:**
700000, ГСП,
Тошкент шаҳри,
Матбуотчилар кўчаси, 19-уй.

Навбатчи муҳаррир — Э. Болиев.
Навбатчи — Ш. Каримов.

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 0319 Буюртма Г. — 0319 51671 нусхада босилди, ҳажми — 2 табоқ. Офсет усулида босилган. Қоғоз бичими А—2 **Босишга топшириш вақти—21.00** **Таҳририятда ҳажми 7 қоғоздан зиёд материаллар қабул қилинмайди.**

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41. Газета IBM компьютерида терилди ва саҳифаланди. **Босишга топширилди — 21.30.** 1 2 3 4 5 6